

תּוֹשַׁח
ELUL
TIŠRI
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Arno Pařík.

לשנה טובה תכתבו

DOBŘÍ A POŽEHNANÝ ROK 5772 PŘEJE FEDERACE ŽO V ČR A REDAKCE ROŠ CHODEŠ

TRYZNA KEVER AVOT

Záříjová tryzna v Terezíně na památku našich blízkých zavražděných během šoa se koná v neděli **25. září** od 11 hodin. (Blíže informace na rabinátě PŽO, u paní Alžběty Turkové: 224 800 849, e-mail: turkova@kehilaprag.cz.) *rab*

NOVÝ FOND PRO OBĚTI NACISMU

Claims Conference s potěšením oznamuje, že byl založen Kompenzační fond obětí holocaustu (Holocaust Victim Compensation Fund – HVCF).

Kompenzace z fondu HVCF je určena židovským obětem, žijícím v době podání žádosti, které

a) žijí trvale v České republice (anebo v Bulharsku, Estonsku, Maďarsku, Lotyšsku, Litvě, Polsku, Rumunsku, Slovenské republice a Slovinsku);

b) nepobírají důchodové výplaty z Claims conference, resp. CEEF, nebo z německého zdroje, tak jak je uvedeno v pokynech HVCF.

Žadatelé musí doložit, že byli pronásledováni z rasových důvodů jako Židé a pronásledování bylo uznáno podle podmínek fondu Hardship Fund (založeného německou vládou). Tato kritéria zahrnují mimo jiné:

(i) odnětí svobody (koncentrační tábory, ghetta, ukrytí, používání falešné identity) nebo

(ii) útek před nacistickým režimem z okupovaného místa nebo

(iii) omezení svobody pobytu jako zákaz vycházení, povinná registrace s omezením pobytu nebo (iv) nošení Davidovy hvězdy.

Oprávnění žadatelé obdrží jednorázovou platbu ve výši 1900 eur.

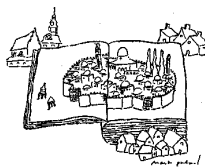
Kritéria a další informace jsou uvedeny na internetových stránkách Claims Conference, www.claimscon.org/hvcf.

Lhůta pro podání žádosti HVCF bude od **1. září 2011** do **30. června 2013**. Všechny žádosti musí být doručeny do Claims Conference nejpozději do **30. června 2013**.

Pro další informace a formuláře žádostí, prosím, kontaktujte:

V České republice: Jana Wichsová, Středisko sociálních služeb Židovské obce v Praze, tel. 00-420-222-310-951, e-mail: wichsova@kehilaprag.cz;

ve Slovenské republice: Judita Sternová ÚZZNO, Panenská ulica 4, Bratislava, tel: 00-421-2-5443-1651, e-mail: sternova.uzzno@gmail.com nebo Claims Conference, HVCF, P.O. Box 20064, Tel Aviv 61200, Israel. Bezplatná telefonní linka: 00800-685-685-68, e-mail: infodesk@claimscon.org. *cc*

AKTUALITY**BESEDA S JEHUDOU BAKONEM**

Česká unie židovské mládeže vás srdečně zve na besedu s česko-izraelským malířem a kreslířem **Jehudou Bakonem**. Koná se v pátek **9. září** od 18.00 v baru jménem Krásný ztráty (Náprstkova 10, P 1).

Ostravský rodák Jehuda (Jiří) Bakon (nar. 1929) patří mezi „Birkenau Boys“. Počátkem května 1945 se jako úplný sirotek dočkal osvobození americkými vojsky v táboře Gunkirchen. Nejprve ho Přemysl Pitter přijal do ozdravovny pro děti postižené válkou ve Štíříně, v roce 1946 se pak dostal do Palestiny. Na doporučení Maxe Broda byl přijat ke studiu na Akademii výtvarných umění Becalel v Jeruzalémě, kde se roku 1959 stal řádným členem pedagogického sboru a kde po dlouhá léta vedl katedru litografie.

Bakon byl jedním z korunních svědků při procesu s Eichmannem v r. 1961. Klíčovým motivem jeho malby a grafiky jsou zážitky z období šoa. Rodnou zemi navštíví v září, aby v Českém centru v Praze (Rytířská 31) otevřel svou retrospektivní výstavu *Návraty*. Je pro nás ctí, že si vyhradil čas i na besedu s naší komunitou. *dp*

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOKAUSTU: VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ

NFOH vyhlašuje výběrové řízení na podporu projektů v programech:

Péče – program podpory projektů sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust.

Připomínka – program podpory projektů sloužících k důstojné připomínce obětí holocaustu a vzdělávání o holocaustu.

Obnova – program podpory projektů rekonstrukce, obnovy a zachování židovských památek.

Budovnost – program podpory projektů vzdělávacích aktivit v judaismu a rozvoj židovských komunit.

Uzávěrka pro příjem žádostí je **21. září 2011**. Grantová pravidla a formuláře pro podání žádosti o nadační příspěvek nalez-

nete na internetových stránkách www.fondholocaust.cz. *mm*

STIPENDIA FŽO – DRUHÉ KOLO

Federace ŽO vyhlašuje pro školní rok 2011–2012 druhé kolo společného projektu ŽMP a FŽO v ČR na podporu rozvoje židovských studií. Účelem projektu je podpora studií mladých občanů ČR a SR, kteří jsou členy některého ze subjektů, sdružených ve Federaci židovských obcí v ČR. Stipendium je udělováno na podporu židovských studií kdekoli ve světě (s výjimkou ČR a SR) nebo i na studia dalších všeobecných oborů, pokud se uskuteční v Izraeli. O stipendium mohou žádat členové organizací sdružených ve FŽO, kteří jsou k datu podání žádosti o stipendium starší než 18 a mladší než 35 let. **Žádost o udělení stipendia pro školní rok 2011–2012 je třeba podat do 4. 10. 2011**, komise o nich rozhodne do 17. 10. 2011. O výsledku budou žadatelé informováni do 24. 10. 2011. Podrobné informace včetně kritérií, kterými se bude řídit jeho udělování, formulářů pro podání žádosti a návodu k použití najdete na www.fzo.cz. *fzo*

SETKÁNÍ VĚZŇŮ TEREZÍNSKÉHO GHETTA

Památník Terezín ve spolupráci s Terezínskou iniciativou připravuje u příležitosti 70. výročí počátku deportací Židů z českých zemí setkání bývalých vězňů terezínského ghetta. Akce se bude konat v Terezíně v neděli **16. října 2011** od 10.30 a záštitu nad ní převzal ministr kultury ČR pan Jiří Besser. Uzávěrka přihlášek je **20. září**. Zájemci se mohou hlásit telefonicky na čísle 416 782 225, linka 418, pí Svobodová nebo e-mailem na adrese svobodova@pamatnik-terezin.cz. *tr*

OBSAH

Novoroční dopis zemského rabína

E. K. Sidona 3

Sidry na tento měsíc 4–5

Velké víze nefungují

(rozhovor s Tomášem Pojarem) 6–7

Zapomenutý cestovatel

Jaakov Saphir 8–9

Abraham J. Heschel: Kdo je Žid? 10

O prvních izraelských pilotech 11

Sergej Dovatov: Cizinka 12–13

Obrazový jazyk

(výstava fotografa

A. Feiningera) 14–15

11. září podle Reicha 16

Kulturní sionista Hans Kohn 17

Ukradené medaile... a jiné události 18

Izrael: Jaro přišlo v červenci 19

Kalendárium 20

Kulturní pořady 21

Zprávy, inzerce 22–24

Milí přátelé!

Tohoto roku to bude dvacet let, co jsem se stal rabínem, a navíc, dá-li Bůh, se dožiju sedmdesátilet, tak si dovolím být osobnějším než obvykle. Již několik let si uvědomuji, že je načase předat rozdělanou práci někomu jinému, ale – abych byl upřímný – moc se mi do toho z druhé strany nechce.

Nelze si představit člověka, který by svůj úkol plnil lépe nežli Moše rabenu. Přesto se i on musel smířit s tím, že nepřejde Jarden a nebude účasten dobytí země, praktického cíle, v němž spatřoval smysl naplnění své služby. Přestože mu táhlo na sto dvacátý rok, žádné vnější příčiny, ba ani jeho pokročilý věk, mu v tom nebránily. „Když zemřel, nebylo jeho oko zakalené a netekly mu sliny,“ zaznamenal na závěr Tóry jeho žák a pokračovatel Jehošua bin Nun. Mošeho moudrost a zkušenosti by byly jeho lidu jistě potřebné i nadále a sám Jehošua si byl vědom, že „nepovstal v Jisraeli prorok jako Moše, jehož by Hospodin znal tvář v tvář“.

Aniž bych se chtěl přirovnávat k Mojžíšovi, bude mi teprve sedmdesát a sliny mi také ještě netečou. Ale je tu ještě jiný důvod, proč bych se neměl unáhlovat. Uvádí jej jiný starý muž, pražský Maharal, jenž byl skálopevně přesvědčen, že každá změna

je k horšímu. Koneckonců i král Šalamoun v knize svého stáří, Koheletu, běduje nad tím, že člověk nemůže po sobě zanechat rozdělanou práci s vědomím, že ji někdo jiný zdárně dokončí. Zkušenost naopak učí, že ho to ani nenapadne a půjde si svou vlastní cestou.

„Tehdy jsem snažně prosil Hospodina,“ vypráví částečně i proto náš učitel Moše, „nech mne, prosím, přejít, ať spatřím tu dobrou zemi za Jardenem, onu dobrou horu a Levanon! Ale Hospodin se na mne hněval kvůli vám a nevyslyšel mne, a Hospodin mi řekl: Dost, už o této věci znovu nezačíněj! Vystup na vrchol toho kopce, pozvedni své oči k západu, severu, k jihu a východu a hled' svýma očima, protože přes tento Jarden nepřejdeš! Přikaz' však Jehošuuvi a ujisti ho a posil, jelikož ten přejde před čelem toho lidu a přidělí jim do dědictví zemi, kterou ty vidíš.“

Zajímavé na tom je, že si Moše nevysvětloval zamítnutí své prosby tím, že

každý člověk musí zemřít, a on není výjimkou. Moše si to vysvětluje Božím hněvem *kvůli vám*, jeho obci, a na první pohled se zdá, že se cítí být vinen tím, že Izrael nedobyl Zaslíbenou zemi hned druhého roku po východu z Egypta. Kdyby byl lepším vůdcem, převedl by lid přes Jarden druhého roku po východu z Egypta, kdy mu do sto dvaceti scházelo celých osmnáct let!

Ani Bůh mu tím však neargumentuje. Neřekl mu: Mlč, takhle jsem se rozhodl,

karavanu, doprovázející nevěstu, jeho budoucí matku. Jmenovala se, tuším, Bílá laň. K tomu, aby určili den jejího příjezdu, přirozeně použili schopnosti slepého šamana vidět do vzdálenosti, kam lidský zrak nedohlédne. Vyvedli ho na návrší s výhledem do pusté mongolské stepi, aby se jim podíval, kolik dní cesty je nevěsta vzdálena, a on se podíval a řekl: tolik a tolik. Když pak karavana s nevěstou měla dorazit, bylo připraveno všechno, co má být připraveno, a kmen jí mohl radostně jet v ústřety. Na slepého šamana bylo samozřejmě spolehnutí.

Zaujalo mne to tehdy, protože kmen využíval nadpřirozených schopností svého šamana k tak praktickým účelům. S rolí rabína v židovské obci to je ale podobné. Pořizuje si rabína, aby jí sloužil vědomostmi a schopnostmi, které získal studiem Tóry, a také od něj očekává, že se naučil vidět dál a hlouběji do potřeb obce a jejích členů, než oni sami dohlédnou, nebo by to očekávat měla. Znat' skutečné potřeby obce, ne jenom ty, jež sama obec vidí, je pro rabína hlavní úkol. Neměl by vyžadovat něco, co jeho obec není schopná splnit, a stejně tak nesmí pustit ze zřetel, že v ní dříme potenciál, který přesahuje všechny jeho vědomosti jako nebe přesahuje Himálaj. Nesmí zapomenout,

že obec slouží Bohu a on slouží oběma. To je častý důvod, proč rabín leze obci na nervy, ale rovněž důvod k tomu, proč by si měla vybírat statečného rabína, který vidí o těch pár dní dopředu a dokáže to říct tak, aby mu obec rozuměla.

O to jsem se sice devatenáct let snažil, ale jestli se mi to dařilo, mohu mít a mám své pochybnosti. Horší je, že když jsem přijímal svůj úkol, dohlédl jsem pouze do dnů, které právě končí. A teď bych rád viděl ještě o kus dál. Možná, že touha „spatřit tu dobrou zemi za Jardenem, onu dobrou horu a Levanon“, když tam jeho vlastní kroky nepovedou, je poslední povinností starého rabína, aby svého nástupce mohl *ujistit a posílit ho*, že ona „Bílá laň“, která je na dohled jemu, bude na dohled všem a nevzejde z ní žádný Čingischán.

S tímto přáním přeji vám všem a každému zvláště požehnaný rok *השט"ב* v již šestém tisíciletí židovského letopočtu.

EFRAIM SIDON, váš rabín

NOVOROČNÍ DOPIS

5772

תשע"ב

Efraim Sidon na počátku svého rabínského působení v Praze. Foto archiv.

a tak to bude! Argumentuje mu něčím jiným, hříchem, jehož se Moše s Aharonem měli dopustit, když neposvětili jeho Jméno u Vod sváru. „Za to, že jste mi nevěřili a neposvětili jste mne před očima synů Jisraele, nepřiveďte toto shromáždění do země, kterou jsem jim dal!“ Mnoho učenců si už dostatečně lámalo hlavu, čím to vlastně Moše rabenu neposvětil Boží jméno. Nějak se jim nezdá, že by to opravdu bylo proto, že místo aby promluvil ke skále, tloukl do ní holí. Rambam vidí jejich hřích v tom, že se tam Moše osopil na Hospodinův lid, který volal po vodě, jako na rebely a neprojevili mu patřičnou úctu. Jinými slovy, že v hněvu zapomněl, že i tato skála je připravena vydat tolik vody, kolik potřebuje k životu a kolik v sobě má.

Kdysi na mne v *Kronice Mongolů*, věnované převážně skutkům Čingischána, učinilo velký dojem vyprávění, které souviselo s jeho narozením. Kmen očekával

KI TECE (SM 21,10–25,19)

„Když si muž vezme ženu a pojme ji za manželku a stane se pak, že nenalezne přízně v jeho očích, neboť našel na ní něco hanlivého, a (on) jí napíše list rozlučovací a dá (jej) do ruky její a odešle ji ze svého domu.“ (SM 24,1)

Na těchto slovech se v judaismu zakládá zákon o rozvodu. Na první pohled se zdá, že Tóra činí dvě jasná prohlášení: zaprvé – na rozvod lze pomyšlet, pokud byl spáchán hřích cizoložství; zadruhé – platí výhradně to, že rozvodový list dává manžel ženě (nikoli naopak).

Naši moudří interpretovali v rámci ústního zákona Talmudu uvedené verše různě. Učili, že sexuální nemoralita je pouze příkladem toho, co se v manželství může pokazit. Za určující pokládali první část verše: „nenalezne přízně v jeho očích“. Rabíni si zřejmě uvědomovali, že manželství mohou dokonale otrávit i jiné faktory než nevěra, a tak když muž a žena souhlasili, rozvod povolovali.

Rozhodli také, že se muž rozvádí se ženou, i když žena má právo rozvod iniciovat v případě, že ji manžel zneužívá nebo už ho zkrátka nemůže vystát. Pokud rabínské soudci cítili, že rozvod je oprávněný, mohli nechat manžela násilím donutit, aby souhlasil s rozvodem (B. T. Ketubot 63; Rabbam *Zákony o rozvodu*, kapitola 2, zákon 20). To, jak úzkostlivě rabíni dbali na to, aby zaručili, že ženy nebudou vystaveny nesnesitelnému manželství, dokazuje Talmud. Uvádí se v něm pět případů, kdy mohou rabíni sami anulovat manželství, pokud se manžel choval jako zbabělec a odmítl dát rozvodový list.

Když se vyskytly námitky k principu, podle něhož mohl náboženský soud vyslat právní „donucovače“, aby „ho (manžela) tloukli tak dlouho, až prohlásí, že se s ní vskutku chce rozvést“, mluvíme tedy o námitkách k principu, který povoluje vynucování nějakého činu fyzickým násilím. Maimonides tvrdil následující: Jelikož každý Žid touží dělat jen to, co je správné, a jelikož je správné, aby manžel propustil ženu ze svazku, který jí připadá nesnesitelný, pak tělesné násilí mu jen pomáhá učinit to, co by vykonat měl.

Jednou z důležitých funkcí, které vykonává *Ohr Torah Stone* (nábožensko-vzdělávací organizace, již autor řídí), je právní pomoc, poradní centrum a horká linka, jež mají pomáhat ženám k tomu, aby dosáhly

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

rozvodu. Jde o to vysvětlovat možné důvody, které mají přesvědčit manžela, aby s rozvodem souhlasil: aby pochopil, že slovní ponižování může být stejně zálučné

Marcela Sidonová: *Rozvod.*

jako fyzické týrání a že mužské záletnictví je pro rodinný život stejně zničující jako ženská promiskuita.

Je jasné, že v osvícené zemi v jednadřicátém století nebude žádný soud vymáhat souhlas násilím. Ale vůči vzdorovitým manželům byly zavedeny jiné „donucovací“ prostředky: odebrání cestovního pasu či řidičského průkazu, a pokud všechno selže, lze takového člověka poslat i do vězení. Tímto způsobem udržujeme biblickou normu – rozvodový list vydává stále manžel –, ale žena má velké možnosti: pokud manželství je skutečně neudržitelné, může manžela zažalovat a iniciovat rozvod. Což je zcela v souladu s talmudickým prohlášením, které říká, „aby osvobodili *agunu* (ženu, které manžel odmítá vydat rozvodový list), mudrci zapojili veškerou shovívavost“ (B. T. Gitin 2B, 3a).

Talmud dokáže dělat přemety, jen aby osvobodil manželku z obtížné situace, dokonce může oprít své rozhodnutí o jedině svědectví ženy nebo nežidovského svědka. Abychom naplnili literu i ducha Talmudu,

je nutné postupovat vůči agunám co nejmilosrdněji.

NICAVIM–VAJELECH (SM 29,9–31,30)

„...a vrátíš se k Hospodinu, Bohu svému, a budeš poslouchati hlasu jeho, zcela tak, já tobě dnes přikazuji, ty a synové tvoji a celým srdcem svým a s celou tvou duší...“ (5M 30,2)

Takto začíná biblický oddíl, jež Nachmanides nazval „oddílem pokání“. Příkazání kát se je relevantní 365 dní v roce, ale největší váhu má během deseti dní od Roš hašana do Jom kipur.

Jak toto příkazání naplňujeme? Maimonides to vysvětluje jasně:

„Jestliže člověk překročí jakékoli příkazání Tóry, ať kladné či záporné, ať zhřešil úmyslně nebo neúmyslně, když činí pokání a odvrátí se svého hříchu, je povinen vyznat se před Bohem, necht' je požehnan, neboť je psáno: „Muž či žena, kteří zhřeší, musí doznat hřích, který spáchali...“ Toto se vztahuje ke slovnímu doznání a toto doznání je kladným příkazáním...“ (Zákony o pokání, 1,1)

Řekl bych, že příkaz kát se by se měl týkat vnitřního procesu, odhánění zlého sklonu, ale z toho, co bylo řečeno, to vypadá, jako by pokání spočívalo v pouhém vyslovování slov. Proč je to tak?

Můj učitel rabín J. B. Solovejčik učil, že existují dva

aspekty příkazu pokání: zaprvé to je *kappara*, odpuštění, mechanické přinášení obětího daru a/nebo vyslovení doznání; zadruhé to je závažnější *tahara*, očistění, která vyžaduje zkušenost přeměny. Maimonides probírá tento druhý, závažnější aspekt pokání ve své druhé kapitole a nazývá je „úplným pokáním“ (*tšuva gemura*).

Přes tradiční brilantnost výkladu rabiho Solovejčika mě uplynulé roky naučily, že hřebík na hlavičku uhodil spíše Maimonides, když tvrdil, že základní příkaz se týká doznání. Je zřejmé, že to, co mnozí mohou pokládat za jednoduchou, snad i mechanickou formuli – „Prosím, (Bože, ženo, muži, otče, matko, dítě, sousede, kolego) odpusť mi, zhřešil jsem, provinil jsem se na tobě tím, co jsem učinil; lituji svých skutků a nikdy nic takového neučiním“ –, je pro většinu lidí nadmíru složité.

V minulých letech jsme byli svědky toho, že se provinili vysoce postavení lidé, politici, ministři; někteří byli dokonce za své činy odvoláni či zažalováni. Nevím ale ani o jediném případě, kdy by někdo z nich

veřejně přiznal vinu a žádal své voliče o odpuštění. Proč? Proč je doznání tak složité?

Jeden velký sociolog a psycholog napsal: „V každém člověku existují čtyři bytosti, čtyři ‚ty‘: ten, kdo si myslíš, že jsi; ten, za koho tě pokládají ostatní; ten, o němž si myslíš, že tě za něj druzí pokládají; a ten, kým bys chtěl pro druhé být.“ Rozdíl mezi těmito čtyřmi osobami, hlavně mezi tím, kdo jsi, a tím, za koho chceš, aby tě druzí pokládali, je právě to, co způsobuje tragický nelad v duši mnoha lidí, vytváří v nejlepším případě přetvářku a v nejhorším psychózu.

Každá lidská bytost je z biblického pohledu úplným stvořením, sestávajícím z pozemského masa a Božího obrazu: „I utvořil Hospodin Bůh člověka z prachu země a vdechl do nosu jeho dech života a stal se člověk bytostí živou.“ (1M 2,7)

Každé ráno vstaneme a proneseme modlitbu: „Můj Pane, duše, kterou jsi mi dal, je čistá. Stvořil jsi ji. Vymodeloval jsi ji. Vdechl jsi do mě svou Boží esenci.“ Rabíni zde učí, že základem každého člověka je Boží prvek uvnitř něj. Vnější tělo je pouhá skořepina, již lze oddělit. Každý z nás nosí navenek uniformu: vojáka, obchodníka, rodiče, politika. Slovo persona pochází z řečtiny a znamená „maska“. Spousta našich identit je určena ostatním, vyjadřujeme tak, jak chceme, aby nás druzí vnímali. Někdy se tato maska stane tak mocnou, že překoná i Boží obraz uvnitř nás. A když je náš hřích tak silný, že by se doznáním zbortila i celá maska, pak ho prostě nepřiznáme, často ani sami sobě.

Pokud však hrajeme svou roli tak, že si za veřejnou maskou uchováme svůj Boží obraz, své ryzí já, pak se od své masky můžeme osvobodit, a to právě pokáním. I velekněz, oblečený do kněžského osmidílného hábitu, zahájil sváteční rituál výkřikem: „Prosím, Bože, odpusť.“ Talmud (B. T. Hagiga 13,14) mluví o kdysi slavném rabínovi Elišovi ben Abujovi, který se stal hříšником, následoval římské filosofy a byl nazýván Acher, ve významu „ten druhý“. Rabi Meir, jeho žák, ho prosil, aby se vrátil, aby se kál. „Ne,“ zněla odpověď. „Pro mě je už pozdě. Zaslouchl jsem Boží hlas zpoza opony a ten říkal: ‚Vrať se, zbloudilé děti, kromě Achera.‘“

Rabi Solovejčik vysvětluje: Acher zničil svůj Boží obraz; dokud byl Eliša potlačený, bylo na pokání pozdě. Ale pro Elišu ben Abuju nebylo pozdě nikdy.

Obnovte své nejnuitnější já a nezáleží na tom, jak daleko jste bloudili. Vždycky se můžete vrátit ke své podstatě, již na počátku stvořil Hospodin.

(Z komentářů rabína Šlomo Riskina vybrala přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – září 2011

Staronová synagoga

2. 9.	pátek	začátek šabatu	19.27 hodin
3. 9.	sobota	ŠOFTIM 5M 16,18–21,9 hf: Iz 51,12–52,12 mincha – perek 1 konec šabatu	19.00 hodin 20.33 hodin
9. 9.	pátek	začátek šabatu	19.12 hodin
10. 9.	sobota	KI TECE 5M 21,10–25,19 hf: Iz 54,1–10 mincha – perek 2 konec šabatu	18.45 hodin 20.17 hodin
16. 9.	pátek	začátek šabatu	18.57 hodin
17. 9.	sobota	KITAVO 5M 26,1–29,8 hf: Iz 60,1–22 mincha – perek 3–4 konec šabatu	18.30 hodin 20.01 hodin
23. 9.	pátek	začátek šabatu	18.41 hodin
24. 9.	sobota	ŠABAT SLICHOT NICAVIM–VAJELECH 5M 29,9–31,30 hf: Iz 61,10–63,9 mincha – perek 5–6 konec šabatu	18.15 hodin 19.45 hodin
28. 9.	středa	předvečer Roš hašana 5772	18.30 hodin
29. 9.	čtvrtek	1. DEN ROŠ HAŠANA 5772 – šachrit TEKI'AT ŠOFAR mincha TAŠLICH maariv	8.00 hodin 11.00 hodin 17.15 hodin 17.45 hodin 18.45 hodin
30. 9.	pátek	2. DEN ROŠ HAŠANA 5772 – šachrit TEKI'AT ŠOFAR mincha, kabalat šabat, maariv 1. 10. sobota ŠABAT ŠUVA HAAZINU 5M 32,1–52 hf: Oz 14,2–10; Jl 2,15–27 mincha konec šabatu	8.00 hodin 11.00 hodin 18.26 hodin 18.00 hodin 19.30 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 a mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hod.
V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

28. 9.	středa	předvečer Roš hašana	18.30 hodin
29. 9.	čtvrtek	1. den ROŠ HAŠANA šachrit 9.00, mincha 18.00, maariv	18.45 hodin
30. 9.	pátek	2. den ROŠ HAŠANA mincha, kabalat šabat, maariv	9.00 hodin 18.00 hodin

V pátek večer se zde mimo 2. 9. v 19.30 a 30. 9. v 18.00 hod. bohoslužby nekonají.

Začátek bohoslužeb v sobotu je vždy v 9.00 hodin.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

(v jazyce českém, anglickém, a hebrejském – Steven Beck, Sari Ganulin, Peter Gyori)

Večer Roš hašana – středa 28. září v 19.00 hodin.

Po skončení bohoslužby (přibližně ve 20.30 hodin) se koná slavnostní večeře.

Rezervace apilatova@hotmail.com (lístky na večeři musí být rezervovány do 15. září).

1. den Roš hašana – čtvrtek 29. září

Ranní bohoslužba – šachrit + mincha od 10.00 hodin, Tašlich v 17.00 hodin.

2. den Roš hašana + Kabalat šabat – pátek 30. září

večerní bohoslužba od 19.00 hodin.

Libeňská synagoga (Bejt Simcha)

Předvečer Roš hašana 28. 9. 2011 – maariv v 19 hodin.

1. den Roš hašana 29. 9. 2011 – šachrit a musav v 10.30 hodin.

VELKÉ VIZE NEFUNGUJÍ

Rozhovor s českým velvyslancem v Izraeli Tomášem Pojarem

Bc. TOMÁŠ POJAR (nar. 1973 v Praze) vystudoval politologii na Fakultě sociálních věd UK, v letech 1990–1992 studoval v Izraeli, v letech 2003–2004 v USA. Od roku 1995 působil v organizaci Člověk v tísni, nejprve jako koordinátor humanitárních projektů, v letech 1997–2005 jako ředitel. Od roku 2005 pracoval na MZV ČR jako náměstek, od února 2010 je velvyslancem ČR ve Státě Izrael. (Následující rozhovor navazuje na interview, které bylo v Rch otištěno v únoru 2010.)

Jste ve funkci českého velvyslance v Izraeli již rok a půl, zažil jste tam arabské jaro. Jak na něj Izraelci reagují?

Myslím, že převažují obavy. Jednak se z něčeho známého jde od neznáma, lidé se bojí toho, že v jednotlivých zemích bude více chaosu, nebude fungovat ekonomika (čimž nechci říct, že teď funguje dobře, ale nebude to rozhodně lepší), dojde k nárůstu extremismu, populismu a islamismu. Ale snad to neplatí pro všechny země. Izraelci třeba dlouho říkali, že ten známý ďábel v Damašku je lepší než ten neznámý, který může přijít po něm. V poslední době sílí hlasy, že po incidentech na Golanských výšinách, což byla neklidnější hranice Izraele, poté co Asad chtěl odvést pozornost od domácích problémů ve své zemi tím, že klid na Golanech cíleně narušil, začal převažovat názor, že ten neznámý je lepší než ten známý. Panují určité obavy z toho, co se může stát v Jordánsku, tam by se situace z perspektivy Izraele a Západu mohla jedinečně zhoršit. Izraelci se bojí, že to arabské jaro, které ve skutečnosti začalo v zimě, nepovede, alespoň v krátkodobém horizontu, k větší svobodě a prosperitě, jak tomu bylo ve střední a východní Evropě, ale k většímu chaosu, chudobě a k posílení islamistických, protiizraelských a protizápadních nálad.

A jaká očekávání vzbuzuje u Palestinců vyhlášení palestinského státu, ke kterému má dojít v září?

Palestinci svůj stát určitě chtějí. Ale na druhou stranu byl nedávno proveden poměrně rozsáhlý průzkum na palestinských územích, jak na Západním břehu, tak v Gaze, tak ve východním Jeruzalémě. V něm jen čtyři procenta lidí prohlásila, že je zajímá, jak dopadne hlasování o vzniku palestinského státu ve Valném shromáždění OSN; 80 % se zajímalo o práci, o bezpečnost, o ekonomickou situaci. Vyplynulo

z toho, že palestinská veřejnost vnímá tento krok jako cosi odtrženého od všedních problémů. Neočekávají od něho nic pozitivního, nic, co by reálně mohlo zlepšit jejich každodenní situaci, nemají žádné iluze. Naopak se někteří asi obávají většího chaosu. To samo o sobě pro mě překvapivé není, ale ta pouhá čtyři procenta mě udivila. Nikdo neví, co vlastně bude předloženo, o čem se bude hlasovat, a hlavně, co to bude znamenat potom konkrétně pro bezpečnostní a ekonomickou situaci. Reálně, právně se prakticky nic nestane, Radou bezpečnosti to neprojde, a co se týká Valného shromáždění, je to jakýsi deklarator-

Ze setkání s Pitterovými dětmi. Foto Pavlína Šulcová.

ní akt, je důležitý, ale jeho důležitost by se neměla přeceňovat. Do určité míry je i nebezpečný.

Spíš je otázka, co to bude znamenat na místě, jaká očekávání to vzbudí, jaké z toho budou frustrace. To, že očekávání palestinské veřejnosti jsou mizivá, je velmi realistický postoj a v zásadě správný. Obecně jsou Izraelci i Palestinci daleko většími realisty, co se týká řešení nebo alespoň ukočirování konfliktu než většina Evropanů a profesionálních mírotvorců.

Já pevně doufám, že se na místě začnou řešit konkrétní problémy. Myslím, že situací by pomohlo více střídavosti, a to nejen na izraelské a palestinské straně, ale hlavně v Evropě a v Americe. Bylo by to užitečnější než budovat vzdušné zámky o věčném míru, který v blízké době nenastane, ani nastat nemůže. Ale může být rozdíl v tom, jak bude konflikt intenzivní. Nikdo nemůže popřít, že situace se za poslední dva tři roky ekonomicky i bezpečnostně na palestinských územích i ve vlastním území Izraele zlepšovala. Já doufám, že se všichni budou snažit, aby tenhle trend pokračoval, na tom se pak dá vybu-

dovat něco skutečně trvalého. Velké vize o tom, že se nějakými deklaracemi všechno přeskočí a bude dobře, zkrátka nefungují.

ČR byla první evropská země, která odmítla účast na pokračování durbanské konference. Co k tomu vedlo?

Nechceme hrát tu hru, že se jedná o proces čistý a dobře míněný, protože jsme přesvědčeni o tom, že předchozí konference v Durbanu byla naprosto a od základu špatně, že jakékoli kosmetické změny ten základ změnit nemohou. My jsme neodešli okamžitě, snažili jsme studovat návrhy, které tam byly, ale viděli jsme, že to jde podobným směrem jako v minulosti, že prostě se toho účastnit nechceme. Je to náš konzistentní a předvídatelný postoj, na který můžeme být patřičně hrdí.

Pokusil byste se shrnout, co se za uplynulé období podařilo pro česko-izraelské vztahy vykonat?

Je toho hodně. Uskutečnila se celá řada důležitých vzájemných návštěv: do České republiky poprvé zavítal izraelský premiér, do Izraele přijelo mnoho českých delegací včetně několika ministrů. Nyní se již připravuje návštěva českého premiéra v Izraeli. Podařilo se uspořádat spoustu kulturních akcí, rozjelo se fungování Českého centra v Tel Avivu. Další akce budou následovat, jednou z největších budou Dny Prahy v Jeruzalémě v rámci Izraelského festivalu. Vznikla Izraelsko-česká obchodní a průmyslová komora. Komora v Praze sice funguje, ale v Izraeli v posledních letech nebyla, od ledna je plně aktivní. Roste i česko-izraelský obchod, uskutečnila se první česká investice v Izraeli a posilují izraelské investice u nás.

Vznikly dohody mezi českými a izraelskými univerzitami, takže lze očekávat, že do Izraele bude jezdit více studentů a vědců a sem zase víc izraelských, že budou vznikat společné projekty. Ty se už rozvíjejí ve vědě a ve výzkumu na základě dohody o spolupráci v aplikovaném výzkumu. Teď se chystá dohoda o výzkumu primárním, tj. mezi univerzitami. Česká vláda nedávno uvolnila deset milionů korun na to, aby v Herzlii při univerzitě vznikl studijní a badatelský fond Masaryk Distinguished Chair, kam budou moci jezdit čeští studenti a badatelé.

Na co se tento program zaměří?

Na společenskou vědu, ekonomii, psychologii, strategická studia, mezinárodní vztahy, zahraniční vztahy, bezpečnostní studia, média, IT. Počítáme tu se vzájemnou studijní výměnou a doufám, že časem vzniknou i společné studijní programy.

Řekl byste konkrétněji něco o izraelských investicích v České republice?

Největší je Teva, což je farmaceutická firma, jedna z největších na světě, pak tu je Osem, potravinářská firma. Izraelci také investují do špičkových technologií, známé jsou developerské investice. Investice česko-americké skupiny z ČR jde do izraelského počítačového sektoru.

A co vědecko-technická spolupráce?

Existuje celá řada spoluprací, kdy kooperují jednotliví vědci a týmy z jednotlivých univerzit v rámci evropských univerzit, kde jsou také Izraelci. V Izraeli byly například dvě mise organizované Česko-izraelskou komorou, které se zaměřily na medicínu a fungování nemocnic, dále mise rektorů vysokých škol. Na podporu aplikovaného výzkumu byl založen společný fond, o fondu na podporu primárního výzkumu se nyní intenzivně jedná.

Lze prohlásit, že ekonomické vztahy jsou na tak dobré úrovni jako vztahy politické?

Jsou na vysoké na úrovni, ale je samozřejmě možné je zvyšovat. Ta čísla jsou lepší, než mají srovnatelné země ze střední a východní Evropy, ale máme co dotahovat třeba ve srovnání s Rakouskem a západoevropskými zeměmi. Český vývoz do Izraele je srovnatelný s vývozem do všech arabských zemí dohromady s výjimkou Spojených arabských emirátů. Není to zkrátka zanedbatelný faktor, ale zcela jistě je ještě prostor k intenzivnější obchodní výměně.

Ke kulturním akcím: na webu zmiňujete diskuse s názvem *Czech the Issues*.

Tenhle pořad zavedl už Michael Žantovský s tím, že se bude konat každý poslední pátek v měsíci. Debaty jsou na proměnlivá témata s různými lidmi, většinou ve velmi uvolněné páteční atmosféře. Pokud máme jasného, dobrého mluvčího, debatu děláme, ale ne za každou cenu. Pozvali jsme třeba historika Toma Segeva, který nedávno vydal biografii Simona Wiesenthala. Je velmi zajímavá, a mluví-li o ní autor, který na ní pracoval pět šest let a mluvil s řadou pamětníků, jejich aktérů, je to tím poutavější. Překvapilo mě, jak reagovali lidé, ke kterým se dostal, kdo byl otevřenější, kdo nechtěl mluvit. Je to bezprostřední výpověď člověka, který bohužel nestudoval české nebo československé archivy, ale střední Evropu zná a zároveň je to vtípný a provokativní vypravěč, čtivý novinář.

Pak byl na ambasádě politolog Dan Shueftan, který se zabývá izraelsko-arabskými vztahy. Letos vydal 800stránkovou

knihu na téma arabské menšiny v Izraeli, bohužel jen hebrejsky. Je to jeden z výřečných provokativních odborníků na dané téma, neřídí se politickou korektností, ale říká věci, jak si je myslí, a má je navíc podložené celoživotním výzkumem. Shodou okolností to bylo v době, kdy se na půdě velvyslanců EU probírala zpráva o arabské minoritě a v rámci těch debat jsme uspořádali naši besedu, aby zaznělo i něco, co se člověk nedoče na předních stránkách novin nebo se nedozví od aktivistických lidskoprávních organizací.

Uspořádali jste také setkání „Pitterových dětí“.

Tuhle akci zorganizovala švýcarská Nadace Přemysla Pittera a Olgy Fierzové a pražské Pedagogické muzeum J. A. Komenského, jejichž pracovníci se rozhodli přijet do Izraele a uspořádat setkání lidí, kterým v dětství po válce, v níž ztratili rodiny, Pitter pomohl. V Izraeli jich žije podstatná část. A tak se tyhle „dětí“, už ve značně pokročilém věku, dostavily jak na naši ambasádu, tak na setkání v Jad va-šem. Bylo to moc pěkné, spontánní. Ve stejném duchu se neslo setkání „Wintonových dětí“ při promítání premiéry Mináčova filmu *Nikova rodina* v Jeruzalémě.

Řekl byste ještě pár slov ke dnům Prahy v Jeruzalémě?

V rámci Izraelského festivalu, který se koná vždycky na přelomu května a června, bude pět až osm akcí – přestavení, výstavy, koncerty – pod hlavičkou Prahy. Bude to takové představení metropole, doufám, že přijede i pražský primátor.

Praha je v Izraeli velmi oblíbenou destinací, jezdí sem podle statistik kolem stá tisíce Izraelců ročně, vracejí se sem, cítí se tu bezpečně. Udělali jsme už předvýběr, ředitel Izraelského festivalu byl v dubnu v Čechách, viděl řadu představení, mluvil s celou řadou lidí, má představu, co v Izraeli bude fungovat. Pokud se to podaří, byla by to jedna z největších akcí za posledních dvacet let.

Snažíme se rozvíjet i česko-americko-židovskou spolupráci. Vznikl dokument podle deníků Petra Ginze, který natočili američtí dokumentaristé společně s Ginzovou sestrou. Premiéra byla v New Yorku, pak v Jeruzalémě a v listopadu, v předvečer 70. výročí založení terezínského ghetta, se uskuteční v Praze.

A jak se vyvíjí situace v muzeu a památníku Bejt Terezin?

Ještě vláda premiéra Fischera přispěla finanční podporou k tomu, aby Bejt Terezin mohl vybudovat řádný archiv a byl poté

schopen žádat o muzejní grant od Izraelského státu. Do roka byly ty peníze použity a v červnu přijel ministr Besser a oficiálně činnost moderního archivu zahájil.

Co vás při pobytu v Izraeli osobně nejvíc potěšilo nebo překvapilo?

Jedna věc, která mě překvapila, ale na české straně, je ta, že do Izraele jezdí tak málo Čechů. I když naším zájmem je, aby co nejvíc Izraelců jezdilo sem, překvapil mě ten opačný směr. V porovnání s ostatními zeměmi a při vědomí toho, že Češi hodně a rádi cestují, je to zvláštní. Jednak je to zřejmě dáno tím, že Izrael je drahá země, ale překvapilo mě, že i tím, že v Čechách je poměrně rozšířená představa o tom, jak je tam nebezpečno. Do Izraele přijelo loni jen pár tisíc Čechů, zhruba na týden, byl se tento počet také zvyšuje. Pak necelých dvacet tisíc, kteří jedou většinou do Egypta a odtud na jeden den do Jeruzaléma. Do Izraele je však třeba jet nejméně na týden... Představa, že tam člověk pomalu nemůže vyjít na ulici, je však bohužel rozšířenější, než jsem si myslel. A vůbec neodpovídá realitě.

Roli v tom hraje možná i média.

Jednak média a jednak je to zřejmě tím, že až na malé procento lidí u nás není rozšířená křesťanská poutní turistika. Vychází, že v procentech jezdí do Izraele mnohem víc Rakušanů, Slováků, Poláků, Ukrajinců, Rusů a Italů, a předpokládám, že mediální obraz v těchhle zemích nebude lepší než v Česku, Izrael tam není vykreslován bezpečněji než u nás. Navíc si myslím, že u nás je pohled na tamní dění ještě střízlivý. Tím, že do Izraele jezdí málo lidí, nepřenáší se zkušenosti z člověka na člověka. Za těch posledních dvacet se zde možnosti cestování ohromně zlepšily: lze koupit mnohem víc turistických map, je tu víc turistických značek, je možné jezdit na kole, chodit po kopcích, je spousta míst, kde přespat, kombinovat návštěvu přírody s historií a současností.

Ale například do Ejlatu by se teď asi turisté vydávat neměli...

Samozřejmě je možné do Ejlatu cestovat. Je třeba sledovat situaci na místě. Ale faktem je, že i přes ejlatské útoky (které se nestaly přímo v Ejlatu) je dnes v Izraeli nejbezpečněji za posledních mnoho let. To samé však platí i o palestinských územích s výjimkou Gazy. Já mohu návštěvu Izraele jedině doporučit. Stejně tak doporučuji třeba návštěvu Betléma či Jericha. A pokud jsou někde nepokoje, jedná se našťastí o lokální události. Doufejme, že to tak vydrží.

ALICE MARXOVÁ

SAFÍROVÝ KÁMEN

Zapomenutý cestovatel Jaakov Saphir

Jaakov Saphir ha-Levi (1822–1886) se narodil v litevském městečku Ašmena. Jako chlapec se s rodiči přestěhoval do Safedu ve Svaté zemi, tehdy kontrolované osmanskou říší. Poté, co jeho rodiče roku 1836 zemřeli, odešel do Jeruzaléma, kde se stal členem místní ortodoxní obce. Před nástupem sionistického hnutí na konci 19. století se Židé do země Izraele stěhovali výhradně z náboženských důvodů. Zbožné komunity, jejichž hlavní činností bylo studium, však nemohly ani pomyslet na ekonomickou soběstačnost, a byly proto tradičně podporovány prostředky, zasílanými z ostatních židovských obcí. Peníze, rozdělované mezi zbožné usadlíky a instituce, byly zvány *chaluka* a k jejich výběru vybírali vyslanci, zvaní *šadar* (zkratka ze *šluhej de-rabanin*, vyslanci rabínů).

Právě tímto posláním byl pověřen i Jaakov Saphir nejprve roku 1848 a znovu v roce 1854.

Druhá cesta, která trvala čtyři roky a osm měsíců, jej zavedla do Egypta, Jemenu, Indie a nakonec do Austrálie. Zápisky z obou cest, obsahující pozorování, ale také prepisy historických dokumentů, se kterými se v jinak málo navštěvovaných místech setkal, se Saphir rozhodl po svém návratu vydat. Dvousvazkový cestopis vyšel pod názvem *Even safir* (Safírový kámen) péčí učené židovské společnosti Mekice nirdamim ve dvou svazcích roku 1866 a 1874.

PARNÍ VŮZ NA ŽELEZNÉ CESTĚ

Jaakov Saphir nebyl zřejmě přímo rabínem, měl však široké povědomí a zběhlost v rabínské literatuře a tradicích. Zdá se, že nedisponoval žádným světským vzděláním a ve svém cestopise nepřekračuje hranice kánonu hebrejského písemnictví. Svou knihu

proto nemohl založit na tehdy již rozvinuté cestopisné literatuře evropského Západu. Jediným modelem mu byl středověký hebrejský itinerář Benjamin z Tudely (2. pol. 12. století), na který Saphir čas od času odkazuje. Benjaminův spis ovlivnil Saphirovy zápisky zejména ve výběru témat: Saphir zaznamenává počet Židů v navštívených místech, způsob jejich ob-

Nádraží v Káhiře. Kresba z roku 1858.

živu a jejich zvykové odlišnosti, všimá si místních legend a popisuje zázraky, jež se měly přihodit na navštívených poutních místech.

Saphir byl rovněž pečlivým kronikářem vlastního života. Když v úvodu svého cestopisu zmiňuje hlavní události svého života, vždy uvádí nejen jejich rok, ale dokonce přesné datum. Tutěž pečlivost vykazuje i popis jeho cest. Téměř naivní snaha o zaznamenání podrobností vede Saphira k zařazení detailů, které někdy působí až efemérně: při popisu cesty z Alexandrie do Káhiry mimo jiné zmiňuje, že použil „*parní vůz na železné cestě*“ (I:4b; první část trati z Alexandrie do Káhiry byla zprovozněna právě roku 1854 a jednalo se o první železnici na africkém kontinentu a Blízkém východě). Jakmile se však Saphir věnuje místním zvykům a reáliím, stává se jeho důraz na detail naopak vítaným. Již při návštěvě Káhiry si například zapsal, že zde tehdy žilo asi sto rodin karaitů, zvláštní větve judaismu, jejíž členové neuznávají autoritu rabínských

učenců. Káhirští karaité podle Saphira bydleli ve zvláštní ulici a nebyli považováni za Židy. U sefardských Židů v Káhiře zaujal Saphira zvyk vyhradit v synagoze zvláště označené místo pro ženichy (I:10a). Podrobně popisuje způsob odívání káhirských Židů, u nichž jej překvapilo, že i vousy si upravují zcela po způsobu místních Arabů, takže je nelze nijak odlišit, neboť navíc hovoří arabsky. Poznamenal si však také, že někteří mladí Židé se naopak snaží svým oděvem připodobnit nové turecké módě a nosí „*velice široké kalhoty, široký pás a na něm krátkou kazajku jen k pupku, na hlavě pak malé červené fezy s černými střapci, které jim visí na ramena. [...] Nenosí plnovous a někteří z nich se odívají zcela po evropském způsobu*“ (I:10a). Často je Saphirovo vyprávění jednoduše zábavné i tam, kde on sám je aktérem spíše přízemních událostí, jako když s údivem popisuje, že káhirští Židé o svátku Sukot nikdy

nespí v otevřených sukách, jak bylo běžné v Jeruzalémě. Místní mu vysvětlí, že důvodem je přítomnost bodavého hmyzu, čemuž však Saphir uvěří teprve poté, co se ráno probudí zcela oteklý (I:11a).

KÁHIRSKÁ GENIZA

Při svých cestách se Saphir vždy pokoušel získat přístup k vzácným a starým hebrejským knihám. V Káhiře se snažil nalézt rukopis Bible z 10. století, obsahující masoru (textově-kritické poznámky) Árona Ben-Ašera, o němž věděl z Maimonidova kodexu *Mišne Tora* (Hilchot tfilin, mezuzá ve-Sefer Tora 8:4): „*V každé káhirské synagoze mají poblíž svatostánku malou truhlici, v níž je uložen rukopis Písma ve formě knihy a nikoli svitku. Nazývají jej ‚starobylým‘ a připisují mu větší svatost nežli svitku Tóry. Balí jej a zavínají do několika textilií. Před ním neustále plane lampa. [...] Vyjímají jej pouze vpředvečer Jom kipuru. [...] Velice jsem toužil tyto rukopisy spatřit, abych se přesvědčil, zda v nich*

naleznu něco neznámého. Především jsem však chtěl zjistit, jestli bych mezi nimi nenašel Písmo z ruky Ben-Ašera, o kterém hovoří Maimonides.“ Ke svému zklamání Saphir zjistil, že skříňky obsahují jen poškozené a neúplné rukopisy nebo dokonce jen tisky biblí. O něco později se však proslechlo, že Maimonidem použitý rukopis je uložen v aleppské synagoze a Saphirovi se podařilo získat jeho částečný opis (tzv. *Aleppský kodex* byl při nepokojích roku 1947 rozdělen a jeho známá část je uložena v jeruzalémském Chrámu knihy).

S Maimonidovým pobytem se pojí i káhirské předměstí Fustát, který Saphir při obou cestách do Egypta opakovaně navštívil. V polovině 19. století žilo ve Fustátu jen málo Židů. Místní synagoga, jejíž založení se připisovalo biblickému Ezrovi (ve skutečnosti je pojmenována po jistém Avrahamu ibn Ezrovi, jenž roku 822 zakoupil pozemek pro její výstavbu), přitahovala především o novoluní množství poutníků. Saphirovy zápisky z Fustátu jsou významné pro popis této výjimečné synagogy, zejména pak tamější genizy, kterou Saphir jako bibliofil nemohl ponechat bez povšimnutí: „Geniza byla umístěna ve čtvercové místnosti na střeše synagogy. Žádná ze čtyř stěn neměla dveře, pouze svrchu byla střecha otevřena a tudy vhažovali opotřebované a roztrhané knihy. Když jsem vystoupil po žebříku do výšky dvou a půl poschodí, zjistil jsem, že při opravě synagogy nahoře zanechali také prkna, odřezky, kameny a další materiál, který se střechou sesul dovnitř. Po dvou dnech úmorné dřiny, když jsem byl plný prachu, osvobodil jsem několik listů z různých starých knih a rukopisů, avšak nic, co by stálo za to. Ustal jsem tedy v hledání, avšak kdo ví, co je dole.“ Jen o několik desetiletí později uposlechl Saphirovy výzvy jiný židovský učenec, Solomon Schechter (1847–1915), kterému se podařilo obsah genizy vyhledat a z větší části přesunout do Anglie. Právě Solomonu Schechterovi je dnes přičítána hlavní zásluha o objev této rozsáhlé „knihovny“, v níž se našly mimo jiné zlomky psané přímo Maimonidovou rukou, hebrejské zlomky mudroslovné *Knihy Sírachovy*,

vy, po staletí známé jen v řeckém překladu, stejně jako tisíce dokladů středověké židovské kultury z celého Středomoří i z Aškenázu.

LÁZEŇ V JEMENU

Saphirův cestopis obsahuje detailní popis zvyků a života jemenských Židů, který patří k cenným pramenům poznání jejich tradic. Fascinující je například popis Pesachu v Sanaá (I:88b–89a), kde Saphir pobýval v rodině jistého Josefa Tairiho. Saphir zaznamenal místní způsob pečení macesů i podmínek recitace požehnání při jejich jedení, o nichž debatoval s místním rabínem. Při sederu v Tairiho domě, kde seděli na zemi u nízkých stolků, si povšiml zajímavých detailů recitace Hagady, i když současně mohl s uspokojením konstatovat, že jemenští Židé „slavili Seder stejně jako celý Jisrael“. Protože v Sanaá, v jehož židovské čtvrti stálo podle Saphira šest tisíc domů a dvacet syna-

Jaakov Saphir. Foto z Jewish Encyclopedia, 1906.

gog (I:91a), měli Židé horkou lázeň, Saphir se zde poprvé od příchodu do Jemenu vykoupal a zkrátil si vous.

Ze Sanaá pokračoval Saphir do Adenu, odkud se přeplavil do Indie. Touto částí cesty, která jej zavedla následně na Malabar a do Singapuru, na Jávu, do Austrálie, na Nový Zéland a před návratem do Jeruzaléma ještě na Cejlon, se budeme zabývat příště.

PAVEL SLÁDEK

NOVÉ KNIHY

RUDOLF RODEN: MIA

Pražský rodák Rudolf Roden (nar. 1923) prošel Terezínem i Osvětimí, je známý jako psychiatr a autor esejistických črt a vzpomínek. Novela *Mia* je jeho první prózou a autor v ní propojuje milostný psychologický příběh s okolnostmi politickými a společenskými, především zdůrazňuje atmosféru socialistického Československa v konfrontaci se svobodnou společností Západu. V nejobecnější rovině řeší otázku emigrace jako záležitost lidského, a obzvláště židovského osudu.

Vydalo nakladatelství Prostor, Praha 2011; 131 stran, doporučená cena 200 Kč.

BLANKA ROZKOŠNÁ:

ŽIDÉ V OSEKU A RADOMYŠLI aneb Rodný kraj otce Franze Kafky

Ve vlastním nákladu vydaná útlá, ale pečlivě připravená a informativní publikace o historii Židů v Oseku u Strakonice a v Radomyšli a o tamních židovských památkách. Samostatnou kapitolu věnuje B. Rozkošná příbuzným Franze Kafky: dědeček slavného pražského rodáka Jakob totiž pocházel z Oseka. Rozepisuje se o velmi skromných poměrech, v nichž rodina, tedy i Kafkův otec Hermann, žila (jejich malá chaloupka je v knize zachycena v dnešní podobě). Hermannu poslali rodiče ve čtrnácti letech k cizím lidem a od té doby se musel sám žít. Knížka je součástí autorčina cyklu brožur mapujících historii Židů v Čechách (dosud vyšlo: *Židé v Brandýse nad Labem a okolí*; *Židé v Českém Dubu*; *Židé v Lysé nad Labem, Milovicích a okolí*; *Židé v Mnichově Hradišti a okolí*; *Židé v Poděbradech a okolí*; *Židé na Vlašimsku a dolním Posázaví*). Brožury stojí okolo 100 Kč a lze je objednat na adrese www.antikvariati-judaica.cz.

Vyšlo vlastním nákladem autorky v Praze roku 2011. 27 stran, fotografie; dop. cena 60 Kč.

CHUCPEDIE

– THE JEWISH JOKES BOOK

Anglicko-česká kniha židovských anekdot
Knížku celkem vousatých (ale i méně známých) židovských anekdot sestavil Julius Müller a rozřadil je do několika tematických okruhů: O Bohu; O rodině; O národech; Ostatní náboženství; O nemoci a smrti; O exilu a Státu Izrael; O svátcích, ale také O podnikání.

Vydalo nakl. Garamond v Praze roku 2011. Do angličtiny přeložil A. Grünberger. 206 stran, dop. cena: 198 Kč, u nakladatele (www.e-garamond.cz) za 158 Kč.

Abraham Joshua Heschel: KDO JE TO ŽID?

Kdo je Žid? Svědek Boží transcendence a přítomnosti; člověk, do jehož života by mohl Abraham vstoupit jako do svého domova; člověk, s nímž by se rabi Akiva cítil hluboce spřízněn; člověk, za kterého by se židovští mučedníci žádné generace nemuseli stydět.

Kdo je Žid? Ten, kdo ztrácí svoji integritu, pokud je nevšimavý k utrpení, kterým procházejí jiní lidé. Kdo je Žid? Ten, kdo je přítomen v Božích snech a záměrech, ten, pro koho je Bůh skutečností a ne abstrakcí. Ten, kdo má za povinnost znát Boží účast v dějinách, podílet se na posvěcení času a povznesení Svaté země, mít opravdovou vášeň pro spravedlnost i schopnost považovat vlastní obnovu za skutečnou událost, každý týden, v pátek večer. Kdo je Žid? Ten, kdo je schopen vyvolat a v praxi obhájit, co bylo v minulosti našeho lidu svaté, a nosit v srdci prorockví a vize vykoupění pro dny, které přijdou.

ZÁVAZEK SRDCE A DUŠE

Jak zajistit přežití Židů? Nejlepším prorochem naší budoucnosti je naše minulost. Jak jsme reagovali na útoky a výzvy změn a rozkladu, na perzekuci a nenávisť, jak jsme jako národ přežili v průběhu tolika staletí? Neměli jsme ani moc, ani spojence, ani přátele, ani území, ani žádnou viditelnou organizaci, která by nás pomohla uchovat nedotčené, věřící, věrné sobě samým.

Častá odpověď, podle které jsme si uchovali svou soudržnost díky síle ideje jediného Boha, že naše věrnost tomuto Bohu převyšovala moc králů a tyranů stejně jako nenávisť a zášť našich sousedů – to je jen popisné vyprávění děje. Židé byli často napadáni ve jménu mocných a přitažlivých mýtů a idejí, a přece odolali pokušení konverze a asimilace. Nehledě na to, že člověk je bytost z masa a krve; má srdce a rozum. Jak by mohl žít z pouhé abstrakce?

To, co nám umožnilo neztratit to podstatné, je závazek srdce a duše, láska, která obsahuje charakter a přesvědčení.

To nejmoudřejší, co bylo k tajemství našeho přežívání řečeno, jsou tato slavná slo-

va: *Bůh, Izrael a Tóra jsou jedno a totéž*. Tyto tři skutečnosti jsou neoddělitelné, navzájem na sobě závislé. Uznat to vyžaduje znát jejich povahu a také lásku.

A. J. Heschel. Foto archiv.

Každý život, v němž chybí jediná z těchto tří skutečností, se podobá trojnožce, která má pouze dvě nohy, i když ty tři pojmy nemají stejnou hodnotu a musí být zkoumány v řádu, který je jim vlastní. Koncepce, které se mýlí v pořadí jejich hodnot, a k takovým omylům v historii nezdědka docházelo, vedly pak k deformacím základních perspektiv, zejména životních hodnot.

NÁVRAT K JUDAISMU

Klasický reformovaný judaismus je založen na monoteistické etice, kterou považuje za samu esenci judaismu; Tórou a Izraelem se příliš nezabývá.

Laický nacionalismus pro změnu považuje za svůj zásadní cíl a úkol lid Izraele a pomíjí Boha i Tóru.

Moderní ultraortodoxie se zase ve své horlivé obraně dodržování rituálních předpisů věnuje převážně Tóře a kodexu rabínského práva *Šulchan aruch*, kterému přikládá takřka stejnou důležitost jako Tóře samé, což vede někdy až k okázalé formalizaci víry.

Samo sebou se rozumí, že je nezbytně nutné žít v řádu naší tradice, jak je to jen možné – a možná dokonce i o něco víc, než je to možné – podle pravidel víry a halachy.

Sionistickým ideálem není pouze vymezit hranici země, ale také hranice národa. A národem se tu rozumí nejen skutečnost biologická, ale také myšlenky a závazky, které národ reprezentuje. „Sionismus je návratem k judaismu, který dokonce předchází návratu do židovské země,“ prohlásil Theodor Herzl ve svém úvodním projevu na prvním sionistickém kongresu.

Skutečností je, že judaismus bez halachy je jako strom oddělený od svých kořenů. Platí, že zlehčovat víru a halachu znamená ohrožovat samu existenci našeho národa. To je nebezpečí, které vyžaduje naši nejbdelejší pozornost. Tisíc osm set

let jsme byli národem bez země. Dnes stojíme před nebezpečím, že budeme zemí bez národa.

V současnosti se setkáváme se dvěma kategoriemi lidí: na jedné straně stojí ti, kteří dychtivě prohledávají minulost a pátrají, co zbylo z dědictví po zmizelých lidech nebo vyhubených obcích. Ti druzí se naopak vůbec necítí dotčeni úzkostí uplynulých tisíciletí ani záhubou nesčíslných duší, které nám byly vzaty, ti, kteří si myslí, že současnost je vše a že člověk může žít bez minulosti.

SVĚDECTVÍ

Na tvrzení, že tajemství našeho přežití je obsaženo v naší vůli k životu, může něco být. Ale vůle žít dlouho nevydrží, pokud nevíme, proč žijeme.

Skutečná posedlost, která hýbe židovskou duší, je vášnivě hledání posledního smyslu každé věci. Jakkoli je svatý a důležitý boj o to, aby náš národ žil důstojně a v bezpečí, otázka, která trápí naši mládež, je tato: co vlastně znamená žít bezpečně a důstojně? Jaká orientace má určovat náš způsob života? Jakými hodnotami se máme řídit? Jaké vlastnosti máme rozvíjet?

Věřím, že nehlubším znakem existence je být nositelem důkazu v náboženském slova smyslu. Jakým nositelem a jakého důkazu? Znovuvytvoření Státu Izrael je neuvěřitelnou událostí, která nemá v duchovních dějinách lidstva precedent. Sama existence tohoto státu je potvrzením převahy židovské spirituality nad chaosem historie. Ti, kteří jsou přítomni nebo se podílejí na rozvoji této nádherné skutečnosti, o tom nesou svědectví před světem a pro generace, které přijdou. Jaké je znamení, které tento důkaz a svědectví přinášejí? Soucítění s Bohem a respekt k člověku, oslava svaté podstaty času, vnímavost pro tajemství židovské existence a vnímavost pro Boží přítomnost v Bibli.

Z francouzštiny přeložil jd

Projev, který dosud neztratil svou aktuálnost a jehož nejpodstatnější část zde jako námět k zamyšlení na počátku nového roku 5772 otiskujeme, pronesl rabin a náboženský myslitel Abraham Heschel na Světovém sionistickém kongresu v roce 1972. Abraham Joshua Heschel (1907 až 1972) se narodil ve Varšavě, holokaust přežil jako jediný ze své rodiny a od roku 1946 působil jako profesor na Jewish Theological Seminary v New Yorku. Patří mezi významné židovské filozofy 20. století. Český vyšla v nakladatelství Academia jeho práce Šabat.

LÉTALI V HRADCI

Prvních třináct izraelských pilotů

Československo bylo de facto jedinou zemí, která v roce 1948 nabídla Státu Izrael ve chvíli, kdy to nejvíce potřeboval, vojenskou pomoc. Součástí této pomoci byl i výcvik budoucí elity izraelského letectva. Málo se ví, že se první izraelští letci cvičili inkognito také na letišti v Hradci Králové. Tuto dlouhou zamlčovanou kapitolu svých dějin si město chce nyní připomenout.

V rámci leteckého dne 3.–4. září bude na hradeckém letišti odhalena pamětní deska izraelským pilotům, kteří se zde vyškolili, a také jejich instruktorům, 5. září bude otevřena výstava o čs. pomoci Izraeli (zapůjčená Vojenským historickým muzeem v Praze) a bude představena publikace historika Zdeňka Klímy *Létali i na královéhradeckém nebi*.

Součástí publikace je zvukový dokument „Piloti s Davidovou hvězdou“, v němž publicistka Lenka Jaklová, iniciátorka vzpomínkové události, zaznamenala v roce 1994 v Izraeli svědectví frekventantů výcvikového kurzu. „Byl to výjimečný životní zážitek hovořit se špičkami izraelského letectva, jako byl legendární generál Mordechai Hod, který velel v šestidenní válce,“ vzpomíná novinářka dnes. „Nebo H. Y. Schwartzman, později plukovník a nejvyšší velitel izraelské letecké základny s nově přijatým hebrejským jménem Gazit, či dosud žijící Daniel Shapira, pilot – rekordman, létající na proudových stíhačkách. Vybavují si, s jakým obdivem vzpomínali na své hradecké vojenské učitele, kteří je odborně i lidsky připravili na jejich poslání.“

Leteckého výcviku na Letecké vojenské akademii v Hradci Králové, poskytující tehdy nejvyšší letecké vojenské vzdělání u nás, se zúčastnilo celkem 13 frekventantů. V neuvěřitelně krátké době od 14. 7. do 7. 9. 1948 byli proškoleni českými instruktory, z nichž někteří působili za 2. světové války v řadách britského Královského letectva (RAF). Letecký výcvik byl prováděn na letounech Avia C-2B, což byly cvičné 2místné stroje, které se tu vyráběly už za války (jako německý cvičný letoun Arado Ar 96), a poté ještě do konce čtyřicátých let minulého století.

Na hradecký výcvik navazoval od 10. 9. do 16. 10. 1948 tzv. zkrácený bojový (stíhací) pilotní výcvik u 2. letecké divize na Letecké základně v Plané u Českých Budějovic.

Z čs. instruktorů dosud žijí Miroslav Vojnar a František Jankech, z izraelských letců Meir Ruff, Natan Novick a Daniel Shapira. Posledně jmenovaný nemohl splnit svůj slib, že přijede do Hradce Králové, napsal však dopis, který stojí za to citovat.

(tp)

DOPIS Z HAIFY

Vážení přátelé, nesmírně lituji, že se nemohu zúčastnit slavnosti v Hradci Králové. Rád bych alespoň při této příležitosti vyjádřil své pocity a pro další generace připomněl Vaši podporu v nejtěžší době

První izraelští piloti (všichni vyškoleni v Hradci Králové), kteří získali kvalifikaci vojenského pilota ve vlasti. Zleva: H. Y. Swartzman, D. Shapira, I. Stern a M. Hod.

existence a zcela výjimečné vztahy, jaké se vytvořily mezi námi – piloty – a našimi hradeckými instruktory v roce 1948.

Měl jsem tu čest jako jeden z první skupiny třinácti kadetů, vyslaných během osvobozené války v Izraeli, zúčastnit se zkráceného výcviku stíhacích pilotů na Vojenské letecké akademii v Hradci Králové.

V té době bylo Československo jedinou zemí na světě ochotnou nejen prodat zbraně a letadla, ale také vycvičit vojenskou a leteckou jednotku, které se později staly základem celé naší armády.

Pro nás, kteří jsme neuměli česky, byl výcvik obzvláště těžký. Nebýt fantastického úsilí našich instruktorů, sotva bychom dosáhli

takové úrovně a v tak krátkém čase, který byl zapotřebí pro výcvik na stíhací letadla. Za to jsme našim učitelům navždy vděční.

V tutéž dobu skupina asi dvaceti pilotů, dobrovolníků z mnoha zemí (nejčastěji židovského původu), kteří už měli praxi z bojů za druhé světové války, absolvovala přeškolení na Messeršmittech (Avia S-199). Třicet kusů těchto letounů Izrael zakoupil spolu se Spitfiry MK-9.

Naši nepřátelé měli k dispozici dobře vycvičené letecké posádky na prvotřídních stíhačkách a bombardérech, s nimiž záutočili na všech frontách. Nikdo nevěřil, že proti takové přesile obstojíme. Neměli jsme však jinou možnost. A tak – vyzbrojeni odvahou a sebedůvěrou – a s Vaší pomocí jsme nakonec zvítězili.

V závěru výcviku, koncem prosince roku 1948, bylo třeba převést Spitfiry do Izraele. Pro tuto „Operaci Velveta č. 2“, jak se akce nazývala, jsme byli vybráni: zesnulý Moty Fein Hod, pozdější velitel letectva v šestidenní válce v roce 1967, a já, Danny Shapira.

Následující den po přistání v Izraeli jsme se na Spitfírech zúčastnili bitvy nad Tel Avivem a podařilo se nám odrazit útok egyptského vojska. V březnu roku 1949 jsme my čtyři piloti z Hradce Králové – zesnulí Tibi Stern, Šaja Schwartzman, Moty Fein a já – jako vůbec první v historii dostali křídla Izraelského letectva.

Náš kurz v Hradci Králové byl považován za jeden z nejlepších, o čemž svědčí fakt, že deset z jeho třinácti frekventantů sloužilo poté dlouhá léta ve vojenském i civilním letectvu Státu Izrael.

Například Šaja Schwartzman se stal velitelem izraelské letecké školy, Tibi Stern byl hlavním instruktorem a já

stíhacím pilotem. Působil jsem také jako vrchní test-pilot letectva a naposled jako vrchní test-pilot Israel Aircraft Industries.

Nemám nejmenší pochybnosti o tom, že bez československé pomoci bychom nepřežili naši první válku za samostatnost.

Ve svém srdci chovám hluboký vztah k českému národu, který nás přivítal s otevřenou náručí. Má vděčnost patří především československým instruktorům, zvláště Vladimíru Kuškovi, který mi tenkrát řekl: „Jsi velmi dobrý“!

Nikdy nezapomeneme podporu našeho nového státu. Přeji Vám všem Boží požehnání.

Danny Shapira
plukovník letectva v rezervě, Haifa

Sergej Dovlatov: Cizinka

Osamělým ruským ženám v Americe s láskou, smutkem a nadějí 108. ulice

V naší čtvrti se odehrál takovýhle příběh: Marusja Tatarovičová už si nemohla pomoci a zamilovala se do Latinoameričana Rafaela. Asi tak dva roky váhala, a pak si vybrala, přestože když to tak vezmeme kolem a kolem, vybírat vlastně nebylo z čeho. Celá naše ulice dychtivě rozjímal, jak se události budou vyvíjet dál. Vždyť my takovýhle věci bereme velmi vážně.

My, to je šest cihlových činžáků obklopujících supermarket a obydlí lených převážně Rusy, tedy nedávnými sovětskými občany neboli – jak se píše v novinách – emigranty třetí vlny. Naše čtvrt se táhne od železniční tratě k synagoze. Kousek na sever leží jezero Meadow, na jihu pak Queens Boulevard. My jsme uprostřed.

108. ulice je naší hlavní tepnou. Máme tu ruské obchody, mateřské školy, ruské fotoateliéry i holiče a kadeřníky. Máme také ruskou cestovní kancelář. Máme ruské advokáty, spisovatele, lékaře i obchodníky realitami. Máme ruské gangstery, blázny i prostitutky. Máme dokonce vlastního ruského slepého muzikanta.

Místní obyvatelé nás považují víceméně za cizince. Když zaslechneme angličtinu, zbystríme pozornost. V takových případech důrazně žádáme: Mluvte rusky! Výsledkem bylo, že někteří místní začali hovořit po našem. Číňan z malého bistra mě vítá slovy: „Dobré jitro, Solženicyne.“ (Zní to spíš jako „Solozenise“.)

Náš vztah k Američanům je komplikovaný; ani pořádně nevím, čeho je v něm víc – zda shovívavosti, či pokorného zbožnění. Litujeme je jako nemoudré, bezhlavé děti. A přesto každou chvíli opakujeme: Jeden Američan mi říkal... Tuto frázi pronášíme s intonací rozhodujícího, drtivého argumentu. Například: Jeden Američan mi říkal, že nikotin škodí lidskému zdraví.

Zdejší Američané jsou převážně němečtí Židé. Třetí emigrace je až na malé výjimky také židovská, takže najít společný jazyk je dosti prosté.

Domorodci se každou chvílí ptají: „Vy jste z Ruska? A mluvíte jidiš?!“

Kromě nás v téhle čtvrti bydlí Korejci, Indové a Arabové. Lidí tmavé pleti u nás najdete poměrně málo, víc je tu Latinoameričanů.

Pro nás jsou to záhadné bytosti s tranzistoráky. My je neznáme, ale pro každý případ jimi pohrdáme a bojíme se jich.

Šilhavá Frída nespokojeně vrčí: „Že rači nevodjedou někam do tý své Afriky!“

108. východní ulice, New York. Foto archiv.

Sama Frída se narodila v ruském městě Šklovo. Raději ale bydlí v New Yorku...

Pokud se s naší čtvrtí chcete seznámit, postavte se vedle papírnictví na křižovatce Sto osmé a Čtyřiašedesáté. Přijďte pokud možno co nejdřív.

Zrovna teď se rozjíždějí naši taxikáři. Ljova Baranov, Percovič a Jeselevskij. Všichni jsou podsadití, zasmušilí a rezoltní.

Ljovovi Baranovovi je už přes šedesát. Je to někdejší malíř-molotovista. Na počátku své kariéry Ljova maloval výlučně Molotova. Jeho práce byly vystaveny v nespočetných podnicích bytového hospodářství, na poliklinikách, v místních výkoných výborech a dokonce i na zdech bývalých kostelů.

Baranov prostudoval podobu tohoto ministra s tváří kvalifikovaného dělníka do

posledního detailu. Často se sázel, že Molotova nakreslí za deset vteřin, a to prosím se zavázanýma očima.

Pak byl Molotov odstaven. Ljova se pokoušel malovat i Chruščova, ale marně – rysy zámožného rolníka se ukázaly být nad jeho síly.

Totéž se stalo i v Brežněvově případě: Baranovovi se nedařila ani fyziognomie operního pěvce. Tehdy se Ljova ze zoufalství změnil v abstraktního umělce. Začal malovat barevné skvrny, linky a klikyháky. Navíc propadl pití a flámování.

Sousedé si na Ljovu stěžovali okrskáři: pije, flámuje a zabývá se jakýmsi abstraktnismem. A tak Ljova nakonec emigroval, usedl k volantů a došel klidu. Ve volných chvílích maluje Reagana na koni.

Jeselevskij byl v Kyjevě učitelem marxismu-leninismu. Obhájil kandidátskou práci a chystal se k doktorátu věd. Jednou se seznámil s bulharským vědcem. Ten ho pozval na konferenci do Sofie, jenže Jeselevskij nedostal vízum – asi se jim nechtělo posílat do zahraničí Žida. Jeselevskému to poprvé v životě pokazilo náladu a prohlásil: „Ach tak! V takovém případě odjedu do Ameriky.“ A odjel. Na Západě Jeselevského definitivně zklamal marxismus a on začal v emigrantských listech publikovat prchlivé články. Pak ho ale rozčarovaly i emigrantské listy a nezbylo mu než se posadit za volant...

Pokud jde o Percoviče, tak ten šoféroval i v Moskvě. V jeho životě se toho tedy moc nezměnilo, i když, pravda, vydělavat začal podstatně víc, a taky taxík tu měl vlastní...

A tady už kráčí majitel fotoateliéru Jevsej Rubinčik. Svůj podnik koupil před devíti lety. Od té doby splácí dluhy. Zbylé peníze spolykají nákupy moderní techniky. Jevsej se už desátý rok živí makarony. Desátý rok nosí na nohou výlučně vyřazené armádní boty na podrážce ze surové gumy. Jeho žena sní desátý rok o tom, že by si zašla do kina. Už desátý rok Jevsej ženu utěšuje, že podnik dostane syn a do té doby budou všechny dluhy zaplacené. Připomínám mu, že do té doby se určitě objeví ještě modernější technika.

Támhle spěchá pro ranní noviny začínající nakladatel Fima Druker. V Leningradě byl

považován za proslulého bibliofila. Celé dny se potloukal pro antikvariátech. Nakonec shromáždil šest tisíc vzácných, ba unikátních svazků. V Americe si Fima usmyslel stát se nakladatelem. Nemohl se dočkat, až ruské literatury vrátí zapomenuté skvosty – verše Olejnikovovy a Charmsovy, prózu Komarovského, Dobytčinovu i Agejevovu.

Druker šel pracovat jako uklízeč do obchodního centra. Jeho žena se stala zdravotní sestrou. Za rok se jim podařilo našetřit čtyři tisíce dolarů.

Za tyto peníze si Fima pronajal útulnou kancelář a objednal si bílé papíry, plnicí pera a vizitky. Najal si taky sekretářku – mimochodem vnučku Ilji Erenburga. Svému podniku dal název Ruská kniha. Seznámil se s významnými americkými filology Romanem Jakobsonem, Malmstødem a Edwardem Brownem. Pokud Roman Jakobson někde citoval málo známou báseň Mariny Cvetajevové, Fima ihned dodával: „Almanach Mosty, rok 1930, strana 264.“

Filologové ho měli rádi pro jeho erudici a nezištnost...

Fima navštěvoval sympozia a konference a v kuloárech debatoval s Georgem Nivautem Ottenbergem i s Runnitem. Dopisoval si také s Nabokovovou vdovou Věrou Jevsejevovou. Jako oko v hlavě sčítal telegramy, které od ní dostal: „Rozhodně protestuji... Kategoricky nesouhlasím... Podmínky považuji za nepřijatelné...“ A tak dále.

Objednal si gumové razítko Jefim G. Drucker, nakladatel. A k tomu firemní znak – foliant založený husím brkem. A k tomu adresa. Pak peníze došly.

Druker se obrátil se žádostí na Michaila Baryšnikova. Baryšnikov mu poskytl patnáct stovek a dobrou radu, ať si udělá masérský kurz. Druker radou pohrdl a odjel na konferenci do Amherstu. Tam se seznámil s Weidlem a Karlinskim a ohromil je svými znalostmi. Připomněl dvěma učeným starcům řadu jejich vlastních publikací, na něž oni sami stačili dávno zapomenout.

Na zpáteční cestě se Druker zastavil u Jurije Ivaska. Týden u starého básníka bydlel a debatoval s ním o Vaginovovi a Dobytčinovi. Mimo jiné také o tom, kdo ze dvou jmenovaných byl homosexuál.

Pak peníze znovu došly.

Tedy Fima prodal část své unikátní knihovny. Za takto získané peníze vydal Feuchtwangerův román *Žid Süs*. Pro nakladatelství s názvem Ruská kniha to byla trochu zvláštní volba. Fima se domníval, že židovské téma by mohlo naši emigraci zaujmout.

Kniha vyšla s jedinou tiskovou chybou – na přebalu bylo velkými písmeny vyvedeno: FEUCHTWAGNER. Na odbyt přilíši

nešla. Doma Fimovi chyběla svoboda, zato bylo dost čtenářů. Tady bylo svobody, co hrdlo ráčí, ale čtenářů poskovnu.

Drukerova žena mezitím požádala o rozvod. Fima se přestěhoval do kanceláře.

Celá místnost byla zastavěna krabicemi se Židem Süssem. Fima na těchto krabicích spal. Obdarovával Süssem četné přátele. Knížkami platil také Erenburgově vnučce a pokoušel se je v ruském obchodě vyměnit za salám.

Nejpozoruhodnější na tom všem je, že všichni s výjimkou jeho ženy ho měli rádi...

A tady rozkládá své zboží majitel obchodu Dněpr Zjama Pivovarov. Ve Svazu byl Zjama právník. V Americe se od prvního dne stal pomocným dělníkem ve velkoskladu. Pak se stal děvčetem pro všechno v krámku s ovocem a zeleninou. Za rok si ten krámk koupil. Od té doby ho zbožím zásobovala slavná firma Demša a Razin. Prodávalo se tu vologdské máslo, rižské šproty, gruzínský čaj a ukrajinský salám. Dal se tu koupit jantarový náhrdelník, elektrický samovar, dřevěná matřjoška i Šaljapinova dlouhohrající deska.

Zjama pracoval málem celých čtyřia dvacet hodin denně. Byl to výraz výjimečného splnutí snu s realitou. Výraz nedosažitelné totožnosti vynaloženého úsilí a jeho výsledků. Mám pocit, že Zjama je dokonale šťastný člověk: potraviny jsou jeho živlem, jeho biologickým prostředím.

Zjama se k lahůdkářskému krámku má asi jako Napoleon ke Slavkovu. Mezi delikatesami působí stejně organicky jako Mozart na premiéře Kouzelné flétny.

Mnozí obyvatelé naší čtvrti jsou jeho dlužníky...

Před obchodem s rybářskými potřebami venčí svého psa publicista Zareckij. Má na sobě teplákovou soupravu s našivkami, lysou hlavu chrání igelitový pytlík.

Ve Svazu byl Zareckij znám populárními monografiemi, věnovanými osobnostem kultury. Zároveň v samizdatu obíhaly jeho anonymní badatelské práce, například objemná nedokončená kniha *Sex za totality*. Pravilo se v ní, že devadesát procent sovětských žen je frigidních.

Represivní orgány Zareckého brzy identifikovaly a jemu nezbylo než vycestovat. Na celnici učinil historické prohlášení: „Já Rusko neopouštím, to Rusko opouští mě!“

Všech vyprovázějících se ptal: „Je tady někde akademik Sacharov?“

Minutu před nastoupením do letadla rozhodným krokem zamířil k blízkému trávníku – chtěl si s sebou do cizích krajů odvést hrst ruské hlíny.

Milicionáři ho z trávníku vyhnali.

V té chvíli Zareckij zvolal: „Odnáším si Rusko na podrážkách svých holínek.“

V Americe se Zareckij stal učitelem. Všechny tu něčemu učil: Židy pravosláví, Slovy judaismu, americkou kontrarozvědku bdělosti.

Ze všech sil bojoval za demokracii. Říkal: „Demokracii je třeba šířit všemi prostředky, atomovou bombu nevyjímaje!“

Jak známo, chcete-li, aby vás v Americe někdo poslouchal, musíte mluvit tiše. To Zareckij netušil. Na všechny řval. Zareckij křičel na pracovníky sociální péče, na šéfredaktory emigrantských deníků, na sestřičky v nemocnici, křičel dokonce i na štenice.

Dosáhl toho, že ho nakonec neposlouchal nikdo. Přesto navštěvoval všechny emigrantské srazy a tam zase křičel. Volal například, že západní demokracie je ohrožena a Geraldine Farrarová že je sovětská špiónka. Že americká literatura neexistuje. Že v supermarketech se prodává umělé maso. Že Harlem je třeba vybombardovat, kdežto sociální výpomoc chudým, welfare, je nezbytné zvýšit.

Zareckij byl profesionálním bořítelem. Bořivý pud v něm dosahoval rozměrů tvůrčí vášně.

V jeho ruce okamžitě braly za své hodinky, magnetofony, fotoaparáty, přestávaly fungovat kalkulačky, holicí strojky i zapalovače.

Zareckij poškodil ocelový turniket v metru, jeho tělo se na dlouhé minuty vzpříčilo ve vstupních otáčivých dveřích městské radnice.

Když potkal známého, vždy se ptal: „Co se to u vás probíhá děje, můj drahý? Vaše žena fyzicky zchátrala. Syn se prý dostal do moc špatné společnosti. A váš nezdravý ruměnc se mi taky nelíbí – nejvyšší čas vyhledat lékaře, vážený.“

Ač je to zvláštní, Zareckého si všichni považovali a snad se ho i trochu báli.

Z ruštiny přeložil Libor Dvořák

Posmutnělý humor, a přesto místy vskutku k popukání – tak bychom asi mohli stručně charakterizovat základní náladu ruského emigrantského spisovatele arménsko-židovského původu Sergeje Dovlatova. Nejsilnější je nepochybně jako povídkář a vlastně i jeho romány působí spíše jako povídkové cykly. Český prozatím vyšla jeho povídková sbírka Kufr a také román Lágr. V českém překladu zatím nevydaná novela Cizinka, z níž tu přetiskujeme část první kapitoly, je jasným odrazem jeho prvních emigrantských zkušeností, jež se svými krajany učinil v bezprostředním okolí newyorské 108. ulice. Celou kapitolu najdete – vedle mnoha jiných textů – v Židovské ročence 5772, která vyjde v říjnu letošního roku.

OBRAZOVÝ JAZYK

Výstava fotografa Andrease Feiningera v Praze

„Fotografie je obrazový jazyk, jediný jazyk, kterému lze porozumět na celém světě. To je na něm cenné a jedinečné. Jenže stejně jako můžeme zacházet s psaným či mluveným slovem – buď ho používat inteligentně a jeho prostřednictvím šířit znalosti, vyjadřovat myšlenky, nebo jen naprázdno tlachat – tak i fotografie může buď přinášet divákovi cosi cenného, nebo mařit jeho čas přehlídkou vizuálního švindlu. Z toho vyplývá, že nejdůležitější vlastností fotografie je to, co obsahuje.“

Své krédo naplnil Andreas Feininger se stoprocentní poctivostí. Patřil ke generaci fotografů, kteří po první světové válce objevili fotografii jako uměleckou disciplínu, dokázal inspirovat řadu dalších umělců a fotografů, kteří vídali jeho snímky na stránkách časopisu *Life* a četli jeho učebnice. Pražané a návštěvníci metropole mají nyní vzácnou příležitost: v Domě U Kamenného zvonu je k vidění obsáhlá retrospektivní výstava jeho fotografií s názvem *That's Photography* (To je fotografie).

FOTOAPARÁT JAKO ŘEMESLNÝ NÁSTROJ

Andreas Feininger se narodil roku 1906 v Paříži. Jeho otec byl slavný americký malíř Lyonel Feininger, matka pocházela z židovské rodiny Lilienfeldtů. O dva roky později se rodina přestěhovala do Německa, nejprve žila na předměstí Berlína, poté (od r. 1919) ve Výmaru, kam L. Feininger pozval ředitel tehdy začínající avantgardní umělecké školy Bauhaus Walter Gropius. Malíř převzal vedení tiskařské dílny a jeho syn Andreas začal v Bauhausu r. 1922 studovat. Nejprve se věnoval práci se dřevem, truhlářině, a když se vyučil, pustil se do studia architektury na Státní škole architektury ve Výmaru a Zerbstu. V této době již začal s fotografováním, a protože se mu jeho první snímky nezamlouvaly, absolvoval v Bauhausu fotogra-

fický kurz – vyučoval ho Walter Peterhans, matematik, filosof, historik umění a vynikající fotograf. Feiningera však zklamal – jeho metody mu připadaly příliš intelektuální, abstraktní a mystické. Rozhodl se jít svou cestou.

Jeho umění zásadně ovlivnily „učednické“ začátky i studium architektury: pokládal se spíše za řemeslníka než umělce, svůj aparát za pracovní nástroj, zobrazoval to, co k němu promlouvalo: Nebyly to proměnlivé děje, prchavé momentky, nezachycoval bouřlivé události (jako Robert Ca-

pa), nesnažil se o zobrazení atmo-

sféry měst či výrazů na tvářích lidí (jako Henri Cartier-Bresson). Od počátku ho inspirovalo to, co trvá, co má solidní a přitom pozoruhodnou strukturu a vnitřní sílu. Jeho hlavními tématy se staly městská architektura a příroda, přičemž tyto motivy se v jeho díle prolínaly a navzájem si svou účelností a krásou byly podobné: vertikály mrakodrapů a kmeny stromů, žebroví železných mostů a žebroví zvětšených listů; pohled na newyorskou pláž plnou lidí a pohled na poušť s rýhami písku... Na obojí používal stejné kompoziční principy, obojí na jeho obrazech existuje jako by nezávisle na lidské činnosti. Pokud portrétoval lidi (většinou členy rodiny či přátele), vy- padají na snímcích naprosto soustředěně, nehybně; v okamžicích, které by mohly trvat věčně.

Řecká kavárna na Mulberry Street, New York, 1940.

JEDNODUCHOST A UPŘÍMNOST

Historik fotografie Thomas Buchsteiner, který výstavu sestavil a je spoluautorem anglicko-německého katalogu k ní (z něhož v tomto článku čerpáme), Feiningerovo dílo charakterizuje takto: „Feininger chtěl, aby kompozice jeho fotografií byla tak jasně strukturovaná jako hudba Johanna Sebastiana Bacha. Nesmírně miloval Bachovu hudbu kvůli její jednoduchosti, díky níž je průzračná, upřímná a mocná. Ovlivnily ho ale i avantgardní fotografové dvacátých let, především ti nejlepší lidé z Bauhausu. Zapůsobily na něj formální prvky jejich děl, jako srozumitelnost a funkčnost, které jsou výsledkem fotografických pravidel o perspektivě, kontrastu, šedivých tónech, ostroty a nejasnosti. Navíc lze vidět, že ho smyslem pro kompozici ovlivnilo i dílo jeho otce, malíře. Feininger strávil šedesát let svého dlouhého, naplněného života tím, že zkoumal technické a umělecké hranice fotografie. Toto bádání ho dovedlo k fotografickému mistrovství, stal se průkopníkem, svrchovaným učitelem, vzorem a znalcem mezi znalci.“

NĚMECKO, FRANCIE, ŠVÉDSKO, USA

Svou první temnou komoru vybudoval ve sklepě rodičovského domu. Na veřejnosti vystavoval poprvé roku 1929 a měl okamžitě úspěch. Pustil se také do fotografických experimentů. Téměř současně s Manem Rayem objevil proces fotografické solarizace (náhodně osvětlil skleněnou des-

ku, již právě vyvolával, a dosáhl tak toho, že deska zčernala a obrysy negativu se změnily). Koncem dvacátých let začal také pracovat s fotogramy, obrázky, které vznikly bez použití fotoaparátu přímým osvětlením předmětu položeného na citlivý papír, dále s basrelíefem, želatinovým sítkováním a negativním tiskem. Vyrobit si vlastní dřevěný zvětšovač, jímž dokázal neob-

Židovský obchod na Lower East Side, New York, 1940.

nastavovat expozici, a další důležitý nástroj: vyklápěcí mechanismus, který mu při fotografování budov pomáhal měnit

perspektivu a upravovat deformace objektů. Díky tomuto vynálezu (od roku 1935 vyráběnému firmou Liesegang) se výrazně zlepšila kvalita jeho architektonických snímků.

Jako architekt začal Feininger pracovat v Hamburku a později, když jako americký občan a Žid už nedokázal v Německu sehnat práci, díky otcově přímluvě u Le Corbusiera v Paříži. Rodiče a sourozenci odjeli roku 1937 do Ameriky. Andreas se

roku 1933 oženil s Gertrudou Häggovou, Švédkou, již poznal v dobách Bauhausu, a strávil několik let ve Stockholmu, který se mu velmi zalíbil. Ale politické situaci neunikl ani zde. Když Sověti napadli na podzim roku 1939 Finsko, švédská vláda zakázala, aby cizinci používali auta a fotoaparáty. Feininger se rozhodl odjet z Evropy a v prosinci r. 1939 připlul s manželkou a synem do New Yorku. Ačkoli začátky byly těžké, měl výhodu amerického občanství a dostal práci: stal se fotografem agentury Kurta Safranského a Ernesta Mayera a jeho úkolem bylo fotografovat cokoli, co by čtenáře zajímalo. A tak fotografoval i to, co k němu zřejmě tak úplně „nepromlouvalo“:

filmové hvězdy, automobilové salony, nehody, módní přehlídky, požáry, umělce, bezdomovce, politická shromáždění. I při návalu „nádenické“ práce si ale našel čas pro vlastní pozorování a cesty městem.

Při nich fotografoval mrakodrapy, vodní nádrže, mosty, doky, hřbitovy, parky. Začaly vznikat snímky, které ho proslavily: dnes již klasické záznamy New Yor-

ku. Řadě lidí se toto město, třeba nikdy na vlastní oči nespátřené, vrylo do představ právě díky těmto opravdu „mluvícím obrazům“ Andrease Feiningera. Patří mezi ně i snímky z přistěhovalecké chudinské čtvrti Lower East Side, obrazy židovských, řeckých, čínských a německých obchodů, směs starého a nového světa. Například košer obchod s drůbeží a současně oděvy: na vystavené zboží zřejmě už dlouho (jak lze poznat

mohli zřejmě potkat i dnes, nemění se, jako se nezměnila podoba Brooklynského mostu, Empire State Building, žebroví listu nebo závitů mušle.

ČASOPIS LIFE

Roku 1941 navázal Feininger spolupráci s předním americkým časopisem, obrazovým týdeníkem *Life*, symbolizujícím tu nejvyšší kvalitu fotožurnalistiku: několikastránkové reportáže či příběhy dokázaly

názorně zprostředkovat události a přitom byly krásné. Po dvou letech s ním uzavřel stálou smlouvu jako obrazový redaktor a žurnalista. Feininger vytvořil pro *Life* (v němž nakonec zůstal bezmála dvacet let) na 346 několikastránkových příběhů. Cestoval po celých Spojených státech, do Kanady i Mexika. Jeho díla vídaly každý týden miliony čtenářů oblíbeného časopisu. Za svůj život vytvořil celkem na padesát knih. Z učebnic, přeložených a vydaných také u nás, jsou uváděny *Lidé před aparátem – učebnice moderního portrétování*, *Vysoká škola fotografie* a *Škola moderní fotografie*. Tyto publikace byly jedny z mála u nás vydaných zahraničních knih na dané téma a lze

Most George Washingtona, New York, 1950.

z postojů, jenž ukazuje snahu ulevit nohám v lodičkách s nepohodlnými podpatky) zírají dvě dámy, zatímco obchodník (snad sám majitel Harry Nass?) zase s nadějí sleduje budoucí zákaznice; německé uzenářství má název firmy vyvedený v gótském písmu a zboží vyrovnané v dokonalých sloupech, Řekové sedící před svou kavárnou se tváří nepřístupně a posmutněle. Tyhle postavy bychom

řít, že na nich vyrůstali i zdejší fotografové. Nějaký čas také vyučoval fotografii na Newyorské univerzitě a v Mezinárodním centru fotografie v New Yorku. Zemřel 18. února 1999.

K pražské výstavě, jež potrvá do **23. října**, je připravena řada doprovodných programů. Veškeré informace lze nalézt na adrese www.andreasfeininger.cz.

ALICE MARXOVÁ

11. ZÁŘÍ PODLE REICHA

Zpráva z newyorské Carnegie Hall

Na konci dubna uspořádala newyorská Carnegie Hall s pětíměsíčním předstihem velkolepou koncertní oslavu 75. narozenin předního amerického minimalistického skladatele Steva Reicha. Zájem o Reichovu starší i současnou tvorbu trvá a představení v Carnegie Hall, při němž byl oslavenec přítomen v publiku, bylo do posledního místa vyprodáno. Koncert, složený ze čtyř skladeb, zahájila kompozice *Mallet Quartet* psaná pro dvě marimby a dva vibrafony, kterou uvedl soubor ab-

Stephen Michael „Steve“ Reich. Foto archiv.

solventů konzervatoře Yale School of Music So Percussion. Následovala nejnovější Reichova kompozice *WTC 9/11* v podání světoznámého Kronos Quartetu. V druhé půli představení pak členové souboru Bang on a Can All-Stars and Friends přednesli skladbu *2x5*, první Reichovu kompozici psanou pro nástroje používané v rockové hudbě. Na závěr Bang on a Can All-Stars společně se souborem eighth blackbird přednesli *Double Sextet*, za nějž Reich obdržel v roce 2009 Pulitzеровu cenu. Tři ze čtyř uvedených skladeb, *Mallet Quartet*, *WTC 9/11* a *2x5*, měly na oslavách v Carnegie Hall newyorskou premiéru.

WTC 9/11

Skladbu *WTC 9/11*, inspirovanou teroristickým útokem na New York z roku 2001, složil Reich na žádost Kronos Quartetu a na přímou zakázku Carnegie Hall. Členové proslulého souboru s Reichem spolupracují již od konce 90. let a v roce 2009 jej požádali o novou skladbu, která by v sobě nesla prvky mluveného slova. Reich je známým průkopníkem tohoto hudebního pojetí a již v dřívějších kompozicích úspěšně využil přirozené modulace lidského hlasu coby předlohy pro podrobně rozpracovanou hudební linku a harmonizaci.

Nejznámějším příkladem je pravděpodobně jeho opera *The Cave* z roku 1993, jejíž název odkazuje na jeskyni patriarchů *Me'arat ha-Machpela* v Chevronu, tradičně považovanou za hrobku Abrahama a Sáry, Izáka a Rebecky a Jákoba

a Ley, která je posvátným místem pro židy, muslimy i křesťany.

Reich před dvěma lety se zakázkou Kronos Quartetu ihned souhlasil, avšak teprve po několika měsících přišel s nápadem použít nahrávek pořízených v přímé souvislosti s teroristickým útokem na budovy World Trade Center v New Yorku v roce 2001. Ve výsledné, letos dokončené patnáctiminutové skladbě pro tři smyčcová kvarteta, nástroje kopírují a harmonizují melodii mluveného slova a prodlužují znění jednotlivých samohlásek i souhlásek lidské řeči. Během premiéry v Carnegie Hall byla slyšet všechna tři kvarteta, avšak jen jedno naživo, dvě další hrála z playbacku, nahraného taktéž Kronos Quartetem.

TŘI VĚTY

Skladba *WTC 9/11* má tři věty, hudba je místy přerývána okamžiky ticha, zastavuje se, avšak jednotlivé části jsou celistvě propojeny opakovanými návraty k základnímu, jednotlému tempu. V první větě se ozývají hlasové záznamy z řídicího centra velitelství severoamerické vzdušné obrany NORAD, které vzrušeně reagují na odchýlení letu American Airlines č. 11 z předepsané dráhy. Toto letadlo pak jako první narazilo do severní budovy WTC. Tatáž věta ve

svém závěru používá záznamů hlasů z archivů centrály newyorské protipožární ochrany, které během onoho osudného dne komentují dramatické události, odehrávající se v ulicích Manhattanu. Druhá věta používá nahrávek, jež Reich pořídil v roce 2010, a jsou na nich zachyceny vzpomínky obyvatel ze sousedství napadených mrakodrapů, velitele hasičů a též řidiče záchranné služby Hatzalah, který jako první dorazil na scénu katastrofy.

Po útocích byly tělesné ostatky obětí převáženy do narychlo postavených stánků na východní straně Manhattanu, k identifikaci ústavem soudního lékařství New York University. Židovská tradice ukládá, že tělo zemřelého má být v rituálu *šmira* v době mezi úmrtím a pohřbem stráženo před znesvěcením, aby trpící a zmatená duše, *nešama*, neopustila tělo v osamocení, bez útěchy a bez náležitého vzdání úcty. K útěše duše zemřelého napomáhá recitování žalmů. Vzhledem k technickým potížím s identifikací obětí pomocí analýzy DNA tato šmira trvala nepřetržitě několik měsíců a dnem i nocí se jí coby *šomerim* účastnili četní dobrovolníci, jejichž hlasy jsou zakomponovány do třetí věty *WTC 9/11*. Ozývají se úryvky žalmů a pasáže z Exodu, recitované dvěma ženami ze sousedství či zpívané jedním newyorským hudebníkem nebo kantorem z významné manhattanské synagogy.

1626

Téma identifikace obětí tragédie z 11. září je i po deseti letech stále živé – letošní letní vydání věstníku zdravotního komplexu New York University např. přineslo článek o tom, že identifikace probíhá dodnes a bude pokračovat, a uvádí, že z celkového počtu 2752 zemřelých se po deseti letech podařilo spolehlivě určit totožnost 1626 osob, z celkového počtu 21 000 nalezených ostatků.

Zajímavou souvislostí je skutečnost, že vydařená newyorská premiéra *WTC 9/11* v Carnegie Hall byla uvedena prakticky v předvečer likvidace Usámy bin Ládina americkým komandem v Pákistánu. Oficiální nahrávka kompozice *WTC 9/11* je připravována společností Nonesuch a má vyjít k deseti-letému výročí tragédie v září tohoto roku, tedy těsně před skutečnými Reichovými 75. narozeninami, které připadnou na 3. října.

JIRÍ ZAVADIL, NY

KULTURNÍ SIONISTA

Americký historik a pražský rodák Hans Kohn (1891–1971)

V letošním roce uplyne výročí narození i úmrtí jednoho z mnoha pozapomenutých rodáků německo-židovské Prahy Hanse Kohna, historika, pedagoga a autora více než 40 knih. Narodil se v Praze před 120 lety, 15. 9. 1891, v židovské německy mluvící rodině. Po absolvování staroměstského německého klasického gymnázia (1909) studoval na německé části rozdělené pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity filosofii, politické vědy a právo, ze kterého získal později doktorát (1923). Krátce po dokončení studia byl na sklonku roku 1914 povolán k pěchotě habsburské armády. Následovalo cvičení v Salcburku a nástup na frontu první světové války proti Rusům postupujícím v Karpatech. Již roku 1915 byl ale zajat. Ze zajateckého tábora umístěného na území dnešního Turkmenistánu vysvobodil Hanse Kohna až vstup do čs. legií. S nimi absolvoval sibiřskou anabázi. Mezi většinou habsburské monarchii věrnými Židy z českých zemí tak představoval Kohn výjimku.

PO ANABÁZI

Po návratu do Evropy žil Kohn v roce 1920 nejprve v Paříži, pak v Londýně, odkud se po čtyřech letech přestěhoval do Jeruzaléma. Z Palestiny, kterou tehdy spravovali Britové jako mandátní území Společnosti národů, hodně cestoval po oblasti Blízkého východu a poznával tamní kultury. Pracoval také jako zpravodaj prestižních evropských periodik *Frankfurter Zeitung* a *Neue Zürcher Zeitung*. V roce 1931 se rozhodl z Palestiny, kde se mu narodil syn Immanuel, žijící v současnosti v Princetonu, odejít. Na základě svých znalostí historických a politických reálií si vybral jako novou vlast USA a to zejména kvůli tamním liberálním poměrům. Tam začal, i přes počáteční problémy s komunikací v angličtině, vyučovat. Působil na Smith College v Northamptonu (1934–1949), na City College v New Yorku (1949–1962) a vedle toho hostoval na řadě jiných univerzit, mj. na New School for Social Research v Pensylvánii či na Harvardu. Prakticky až do své smrti (ve Filadelfii 16. 3. 1971) publikoval pravidelně články a studie a vydával knihy.

Dílo Hanse Kohna však zůstává i po čtyřech desítkách let v jeho rodné zemi v podstatě neznámé.

VÝZKUM NÁRODNÍCH HNUTÍ

Postihnout důkladně Kohnovo tematicky velmi široké dílo není v možnostech tohoto článku. Multikulturní habsburská monarchie, kterou Kohn považoval za „laboratoř a observatoř etnických konfliktů“, a rodná Praha, srdce českého národního hnutí a zároveň místo staletého slovansko-germánského střetávání, ho přivedly hlavně k zájmu o zkoumání národních hnutí a s tím spojeného nacionalismu. V mnohém ho ovlivnil také téměř pětiletý pobyt v Rusku: i díky tomu, že zde mj. zažil, jak se komunisté chopili moci, stěžejní téma své vědecké práce prohloubil a rozšířil o studium revolucí a válek jako přímého důsledku nacionalismu.

Zde je nutno připomenout, že již jako mladý student se Kohn angažoval v nacionalistickém hnutí. Byl ovlivněn neoromantismem pražských německých studentů a nejnovějšími trendy v sionismu, z nichž nevlivnější byly názory významného židovského filosofa Martina Bubera.

BRIT ŠALOM

Kohn považoval nacionalismus za klíčovou hybnou sílu moderních dějin. Během pobytu v Palestině sepsal knihu o historii východního nacionalismu společně s Robertem Weltschem, prominentem meziválečného sionistického hnutí a rovněž pražským rodákem. Jejich přátelství se datuje zřejmě od doby vysokoškolských studií, kdy byli členy sionistického studentského spolku Bar Kochba, který vznikl v Praze v důsledku návštěvy a přednášky M. Bubera. Stejně jako Weltsch, i Kohn se v Palestině připojil k pacifistické organizaci Brit Šalom, která usilovala o mírové soužití Židů a Arabů v jednom samostatném státě, který by charakterizovala kulturní autonomie obou národů a jejich vzájemná politicko-ekonomická spolupráce. Toto uskupení, založené roku 1925 sociologem a ekonomem Arthurem Ruppinem, představovalo v sionistickém hnutí marginální proud, přesto ale získalo podporu

M. Bubera, A. Einsteina či Huga Samuela Bergmanna, filosofa a rektora jeruzalémské univerzity, který se taktéž narodil v Praze a byl členem spolku Bar Kochba.

Sám sebe označoval Kohn za „kulturního sionistu“ a po vzniku Státu Izrael kritizoval politiku židovské vlády kvůli tomu, že nenapomáhá dostatečně integraci Palestinců do vznikajícího politického establishmentu. (Od roku 2007 probíhá na Univerzitě v Sussexu projekt věnovaný německy mluvícím sionistickým intelektuálům z Prahy, v jehož rámci by měla být mj. vydána kritická edice vzájemné korespondence Weltsche a Kohna a studie interpretující Kohnovo pojetí nacionalismu.)

Z dlouhodobějšího pohledu zůstává velmi zajímavá Kohnova analýza konfliktu západoevropského imperialismu s novým orientálním nacionalismem. Nadčasovou hodnotu mají i knihy věnované Rusku, jeho nacionalismu a moderním dějinám, které jsou založeny nejen na pečlivém studiu historické literatury, ale, jak víme, i na osobní zkušenosti. Jako humanista odmítal politický radikalismus – levicový i pravicový –, a tedy i totalitarismus. Proto již v době druhé světové války srovnával Hitlerův a Stalinův režim a zároveň upozornil na nebezpečí politické destabilizace v důsledku hospodářské krize a následné názorové radikalizace širokých vrstev obyvatelstva.

Do rodného města se Hans Kohn po druhé světové válce již nikdy nevrátil a komunistické ideologii jeho názory, dílo a životní postoje z pochopitelných důvodů

Hans Kohn v roce 1959. Foto archiv.

nevyhovovaly. I proto zde upadl v zapomnění. Naproti tomu v USA je dodnes považován za průkopníka zkoumání nacionalismu a jeho kniha *The Idea of Nationalism* za fundamentální příspěvek k této problematice. O jeho významu svědčí i to, že jeho nekrology přinesla před čtyřiceti lety přední americká periodika jako např. *The New York Times*, *Newsweek* či *The Time*.

RADEK AUBRECHT

UKRADENÉ MEDAILE ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Židovský festival Šamajim se vydařil,“ oznamují už v titulku Jihlavské listy (2. 8.) úspěch festivalu v třebíčském Zámostí, „největší události s židovskou tematikou v kraji Vysočina“. „Bylo to krásné, když se uličkami čtvrti nesla klezmerová hudba,“ libovala si jedna z pořadatelek; nenechala se rozladit ani zjištěním, že oproti jiným letům přišlo o „zhruba 100–150“ návštěvníků méně. ■ „Všechny Židy žijící na Jihlavsku pan Vilímek už našel, a teď má další sen: zmapovat všechny Židy, kteří žili v kraji Vysočina,“ říká autorka pořadu ČT 1 (8. 8.) o amatérském historikovi L. Vilímkovi z Rounku u Jihlavy. ■ Česká média (např. ČRo 6) zaznamenala masové demonstrace proti sociální situaci v Izraeli, které „patří mezi největší v dějinách státu“. (ČRo 6, 8. 8.) ■ Pod titulkem „Aparát efektivního zabíjení“ přetiskly Literární noviny (28. 7.) rozhovor s americkým historikem Timothy Snyderem, autorem knihy o milionech vražd spáchaných na obyvatelích „bloodlands“, jak nazývá východní Evropu. Na otázku, zda chtěl vyvolat skandál tím, že zpochybnil jedinečnost holokaustu, odpovídá historik mj.: „To je to poslední, co bych měl v úmyslu. ... Soustřeďuji se na tu část Evropy, v níž se konal holokaust, tedy na centrální část Polska, dnešní Bělorusko, západ Ruska, Ukrajinu a státy v Pobaltí. Zde zemřeli téměř všichni z celkového počtu 17 milionů civilistů a válečných zajatců, kteří v oblasti mocenského vlivu Německa a Sovětského svazu přišli násilně o život. Byla to jedna z největších tragédií v dějinách Západu ... a holokaust je zvláštní kapitolou tohoto zločinu.“ Pozoruhodné informace přináší historik o vraždění v SSSR ve 30. letech, především v letech velkého teroru 1937–38. ■ Pod titulkem „Žid je otrávená houba“ recenzuje týdeník Reflex (18. 8.) české vydání knihy německého historika Ralfa G. Reutha *Hitlerova nenávisť k Židům*. „Pro Hitlera je Žid osoba, která stojí na místě ďábla, pramen všeho zla,“ píše recenzent. „Na Západě jako kapitalista, na Východě jako bolševik.“ ■ Pod titulkem „Drsný příběh posla, kterého neposlechli“ otiskla Mladá fronta Dnes (20. 8.) recenzi českého překladu knihy Yanicka Naenela *Tajný posel Jan Karski*. Jde o románové zpracování skutečného příběhu polského katolíka a odbojáře Jana Kozielewského (1914–2000), který za války pronikl tajně do varšavského ghetta a do tábora smrti a přinesl na Západ informace o vyhlazování Židů. Tím, že mu poli-

tici nevěřili a nijak nezasáhli, se stali v jeho očích spoluviníky: „Když se člověk odvrátí od zla, odmítá slyšet, že zlo existuje, stává se jeho součástí.“ ■ Valašský deník (30. 7.) pozval čtenáře do Lipníku nad Bečvou „za židovskou kulturou“. ■ Pod titulkem „Svoboda za čtyři zuby“ přináší MfD (19. 8.) rozhovor s ruským disidentem Viktorem Fajnbergem, jedním ze sedmi statečných, kteří v srpnu 1968 protestovali před moskevským chrámem Vasila Blaženého proti vpádu sovětských vojáků do Československa. Režim ho poslal za trest do pověstné „psychušky“, kde ho drasticky léčili ze „schizofrenie s paranoidními symptomy opozičního politického myšlení“. Na otázku MfD „Co vás to napadlo, demonstrovat za Československo na Rudém náměstí?“ odpověděl: „Zachraňoval jsem si svoji kůži. Nebo ještě lépe: svoji duši.“ Fajnbergovu odvahu ocenili čeští politici různě: „Havel nás pozval na Hrad, Topolánek na nás pověsil medaile, ale nedostali jsme k nim žádné papíry, takže to vypadá, že jsme je ukradli. Klaus nás pozval na Hrad, ale pak se s námi ani nepozdravil.“ V Rusku byl na Fajnberga v roce 2007 spáchán atentát – „chlap měl v rukávu kladivo a tím mě praštil do hlavy“. ■ O výhrůžkách americkému moderátorovi Davidu Lettermanovi, který ve své show vtipkoval o smrti Usámy bin Ládina, píšou Lidové noviny (10. 8.). „Vyřízněte tomu nízkému Židovi jazyk,“ žádají džihádisté na webu. Podle The New York Post však moderátor není Žid, a „není proto jasné, proč ho za Žida označili“. ■ Pod titulkem „Šábes? Málokdo si ho u nás uvědomí“ zaznamenala korespondentka Kroměřížského deníku (22. 8.), co zažila: „O víkendu jsem navštívila Týden židovské kultury. Během čekání na program jsem si všimla hloučku Židů a nadšeně jsem k nim běžela s dotazem, zda bych se jich mohla zeptat, jak hodnotí uplynulý týden. Mohla. Ale ne dnes, dostalo se mi odpovědi. A proč? Protože je šábes. Takže z rozhovoru nebylo nic.“ ■ Třebíčský deník (2. 8.) zaznamenal, že na festival Šamajim do Třebíče přijel jeden z řady nositelů jména Trebitsch, Jean T., který se narodil v Bruselu. ■ O historii a majitelích Vily Stern v Teplicích nad Bečvou píše Hranický týden (12. 8.). ■ MfD (18.8.) konstatovala, že „východočeská kapela Oboroh, už třiatřicet let spjatá s duchovními příběhy na křižovatce folku, rocku a blues, opět zalistovala ve Starém zákoně“.

(tp)

Ad: Rch 7/2011

Vážení,

v červencovém čísle *Roš chodeš* jsem si se zájmem přečetl pojednání pana Daníčka o Kosově Hoře a její kdysi významné židovské obci. Žiji ve Štětkovících, což je ves od Kosovy Hory vzdálená 3 km. Tady zakoupil můj pradědeček Leopold Pollák, původním povoláním *Hoffjude* na Deymově panství v Netomyšli u Tábora, statek, na němž dnes hospodaří moje dcera. Tento Leopold s manželkou Julií a dalším příbuzenstvem jsou pochováni na židovském hřbitově v Kosově Hoře. Byl poslancem na sněmu zemském ve Vídni, kde dosáhl povolení stavby železnice z Olbramovic do Sedlčan, na němž se finančně podílel. Schvalovací výměr mu přišel od císaře domů do Štětkovíc a je uložen v sedlčanském muzeu. Jako poslanec se stýkal s některými lidmi známých jmen, navštěvoval

Zámek ve Štětkovících. Foto archiv.

ho i F. L. Rieger, což připomínala deska zde na statku, ta se za socialismu ztratila. Mám též svatební oznámení, které pradědovi zaslal Dr. Karel Kramář. Po Leopoldově smrti na statku ve Štětkovících hospodařil až do arizace jeho syn Emanuel. Leopoldova dcera Gabriela, což byla má babička, se v Kosově Hoře provdala za svého bratrance Otakara, rovněž Polláka, do Přehořova – to je u Soběslavi obec původně hojně Židy obývaná.

Tamní synagoga byla v době mého dětství již hostincem, pamatuji, že tam ještě v sále nahoře byla *Weiberschul*, kousek odtud v lese Starec je hřbitov, nedávno dobře poopravený, kde leží dědeček Otakar, jeho hrob je však zničen dokonale, což se stalo po válce. Maminka písemně u obce protestovala a dostala odpověď, že to způsobila lesní zvěř. Nedávno jsem viděl v televizi pořad o Osvětimi a tam byl záběr na kufř s nápísem „Pollak, Prehorov“, což byla buď babička, nebo její dcera Anna, které snad byly zplynovány po zrušení rodinného tábora.

Se srdečnými pozdravy,
Otakar Süsser

IZRAEL: Jaro přišlo v červenci

Léto roku 2011 se zapíše do dějin Izraele. Místo sporu s Palestinci ovládlo zprávy ryze domácí téma – protesty proti vysokým cenám a obrazy lidí, kteří v centrech měst stávkou a bojkotem ovládli ulice. Hned se vynořila otázka: Není to izraelská verze „arabského jara“? Neuvolňuje se tu podobný přetlak jako v Egyptě, Tunisku a jinde v regionu?

Pašální paralela s „arabským jarem“ je přehnaná, ale cosi se skutečně uvolnilo. Navyklý pohled na Izrael, pohled globální, strategický či makroekonomický, dostal doplněk. V červencovém *Rch* jsme psali o Izraeli jako o „nespokojené zemi spokojených“, jejíž kdysi jen okrajová ekonomika dnes prosperuje a opírá se o progresivní obory. Teď se ale ukazuje, že mezi těmi statisticky spokojenými je i značné procento nespokojených.

To není jen izraelské téma. I srpnové násilnosti ve Velké Británii doložily, že v ekonomicky úspěšné zemi může dřímat společenské pnutí. A tato pnutí se probouzejí ze zdánlivě malicherných příčin.

V Izraeli byly příčinou rostoucí ceny syra cottage. Když se je podařilo snížit spontánním bojkotem tohoto výrobku, objevil se nápad, že podobně by to šlo i s cenami bydlení. Obecný široký protest byl na světě a s ním i řada pokusů ho vysvětlit. A jak už to chodí, každý pozorovatel si vysvětlení zasazuje do svého obrazu světa. Pro ilustraci poslouží články psané Izraelci do evropských médií, neboť navenek je třeba vysvětlovat i to, co se v samotném Izraeli považuje za notoricky známé.

KOMU TO SLOUŽÍ?

Do *Frankfurter Allgemeine Zeitung* napsal i u nás známý spisovatel David Grossman. Je pokládán za levicového intelektuála a svými postřehy to dokládá. Když hleděl na tisícové zástupy v ulicích Jeruzaléma, cítil se zprvu znejistěn a sám sebe se ptal: Jsme skutečně davem se zlobně zdviženými pěstmi, jaký jsme viděli v Egyptě, Tunisku, Sýrii a Řecku? Chtěli jsme být takovým davem? Mysleli jsme to vážně, když jsme skandovali RE-VO-LU-CE? A co když rychlý úspěch protestu rozloží křehkou soudržnost národa? Ale po chvíli pochodu se srovnal se spontaneitou, improvizací i „pocitem my“ a dospěl k závěru: Děláme správnou věc. Konečně.

Grossman se s „pocitem my“ ztotožnil natolik, až propadá hysterii intelektuála, který se z principu nestará o přizemní věci typu „kde na to vzít“, ale tím rázněji argumentuje: Jak se to vše mohlo stát? Jak jsme mohli dopustit, že naše vláda změní-

la zdraví a vzdělání v luxusní zboží? Proč jsme se nebojili, když ministerstvo financí potrestalo stávkující sociální pracovníky a tím i handicapované, přeživší holocaustu a důchodce? Jak to, že jsme chudé a hladové vytěsňovali do nepopsatelně potupné existence, do polévkových jídelen a charitativních zařízení? Jak to, že jsme se smířili s hanebností privatizace, jež vedla ke ztrátě solidarity, pocitu zodpovědnosti a souznělosti?

Tato apatie má více příčin, ale tu hlavní Grossman spatřuje v okupaci palestinských území. Právě ta přispěla k zániku společenských varovných mechanismů. Ano, spisovatel, který se narodil v roce 1954, se na to dívá optikou 60. a 70. let, doby, kdy dospíval a zároveň klíčilo mírové hnutí.

S jinou životní zkušeností se ožívá Hana Mayerová na webu *Česká pozice*. Na protestující se dívá tak jako mnozí na britské kraválisty – jako na rozmazané fracky, kteří se nenaučili odpovědnosti a všechny problémy svádějí na společnost. Tito mladí vyrůstali v 90. letech, za hospodářského růstu vyvolaného přistěhovalci z Ruska i světovou konjunkturou. Když dospívali, tak s pomocí rodičů studovali a jezdili po světě. Teď zakládají rodiny a zjišťují, že dosavadní

Prázdninová idylka? Nikoliv, Izraelci protestují proti vysokým nájům. Foto archiv.

způsob života už pro ně není reálný. I když slušně vydělávají, nemohou si dovolit to, nač byli zvyklí, dokud je sponzorovali rodiče. Proto protestují, zvláště vidí-li před sebou pravcového premiéra Netanjahuu jako hromosvod všeho zla.

Rázná dikce naznačuje, že i Mayerová užívá optiku doby, kdy sama dospívala, tedy normalizačního Československa. Čteme-li titulky „Komu slouží protesty mládeže proti vysokým nájům?“, neubráníme se dojmu, že už jsme ho kdysi viděli v *Rudém právu*.

NOVINKOU JE NEROVNOST

Asi nejvčetněji píše pro německý web *Osa dobra* (www.achgut.com) Gil Jaron. Je o generaci mladší (ročník 1973), profesí lékař a publicista. Vychází ze základní otázky: Jak to, že země, jež vykazuje ekonomickou výkonnost Itálie či Španělska (31 tisíc dolarů na hlavu), nezaměstnanost jen 5,7 % a inflaci pouze 2,5 %, země, do níž se jezdí inspirovat světoví experti, má takové problémy?

Problém je v nerovnosti příjmů. Rozdíl mezi bohatými a chudými je v Izraeli druhý nejvyšší (hned po USA) v západním světě, o polovinu přesahuje evropský průměr. Příjem nejbohatší pětiny 7,5krát překračuje příjem pětiny nejchudší (v Evropě činí tento poměr 4,9). Pod úřední hranici chudoby žije čtvrtina Izraelců, ale příčiny tohoto stavu jsou různorodé.

Jednou z nich je způsob privatizace v 90. letech. Stát coby regulátor se stáhl v mnoha oblastí, ale nerozpustil státní monopoly. Proto ekonomice dominuje úzká skupina magnátů a bossů státních akciověk. K tomu přistupují strukturální problémy. Nejen to, že 17 % rozpočtu se dává na obranu, ale i čím dál silnější demografická nerovnováha. Ultraortodoxní židovští muži tvoří 12 % populace, ale jen polovina z nich je ekonomicky aktivních. Většinou nevydělávají ani arabské ženy, které tvoří 10 % obyvatel. Výsledek? Široké vrstvy

společnosti sice stěží platí daně, ale právě na jejich adresy míří značná část sociálních výdajů. Zatímco vláda krátí výdaje na vzdělání a infrastrukturu, z politických důvodů investuje miliardy do stavby osad a do sociální pomoci pro ultraortodoxní.

Jaron ale protestům nedává moc šancí. Už dlouho totiž nebylo v Izraeli bezpečnostně tak klidné léto jako nyní. Jakmile se přiblíží 21. září, den, kdy má OSN hlasovat o palestinském státu, přijdou jiné starosti.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před 70 lety, 1. září 1941, dva dny po svých 22. narozeninách, zemřel tragicky básník **JIRÍ ORTEN**. Na jeho pohřbu se šlo mnoho lidí; ledaskdo si byl tehdy vědom, že odešla nejvýraznější osobnost nastupující básnické generace. Ti zaslíbenější tušili, i kdo se skrývá za pseudonymy Karel Jílek a Jiří Jakub. První byl autorem sbírek *Čítanka jaro* (1939) a *Cesta k mrazu* (1940), druhý autorem *Jeremiášova pláče* (1941) a sbírky *Ohnice* (1941). Jen nejbližší Ortenovi přátelé však věděli, že autor měl připraveny dvě nové sbírky a množství dalších básní, jen někteří četli jeho prózy a dramatické pokusy a nikdo asi tehdy neznal v plném rozsahu Ortenovy *Deníky*, jeho nejpůsobivější literární dílo, čítající více než šestnáct set stran poznámek, záznamů, veršů atd.

V Čechách se nic neutají a Ortenovo inkognito nebylo pevné. A tak v srpnu 1941 otiskl český fašistický list *Arijský boj* článek, v němž se mj. píše: „V době, kdy se vede velký zápas proti Židům, zjišťuje se, že v čele českých básníků stojí Žid, který přirozeně není nadšen novými poměry a který proto nejraději by se vrátil do lůna mateřského, aby tam přečkal světovou konflegraci. (...) Jak je možné, že oficiální česká kritika nezmínila se o židovském původu Karla Jílka a že ho nechala stát v čele mladé básnické generace?... Kdyby naši kritikové měli jen trochu prozíravosti, pak by nemilosrdně odmítli, aby Žid fušoval do české literatury.“

Jen několik dní poté, shodou okolností v den Ortenovy smrti, vychází nařízení, podle něhož musí Židé v protektorátu nosit Davidovu hvězdu. Orten si ji už nebude muset přišít, ale denunciací *Arijského boje* mířila zjevně i na jeho okolí. Navzdory tomu otiskuje Václav Černý ve svém *Kritickém měsíčníku* Ortenův nekrolog a František Halas básně, jež končí verši: „Až v katedrálách budou plouti ryby / tento básník/ Vyvolán bude jménem.“ Skoro o dvacet let starší Ortenův přítel a mentor tu vzdává nebývalý hold autorovi, kterému od prvních veršů k posledním, napsaným v předvečer smrtelného úrazu, bylo dáno žít pouhých pět let.

Ivan Klíma. Foto archiv.

Prozaik, dramatik, esejista a novinář **IVAN KLÍMA**, jeden z protagonistů pokusu o reformu komunistického režimu, po roce 1968 pak výrazná osobnost intelektuální opozice, se narodil v Praze 14. září 1931, tedy před 80 lety. Kdyby ho náhoda kalendářních dat nespojila s Ortenem, asi bychom si i dál mysleli, že oba spisovatele, tak odlišné osudem, poetikou, jazykem, autorským přístupem, volbou žánrů, citovým nasazením atd., odděluje také propast času. Není tomu tak: Orten je překvapivě jen o dvanáct let, o půl generace starší, je v čase blíž Klímovi, než byl Halasovi! A mají leccos společného. Tak třeba: oba pocházejí z rodin, které se už zcela asimilovaly k české kultuře, řeči a národu. Cítí se být, a také jsou, autory ryze českými a jejich dílo je přijímáno jako přirozená součást české literatury (v Ortenově přípa-

dě je vnímáno jako dílo iniciační). Pro oba je jejich tvorba, těsně spojená s rodným jazykem, volbou osudovou. To je jeden z důvodů, proč – každý v jiném čase – odmítli nabídku emigrovat. („Jsem Rimbaud, který se jím nestal!“ zapsal si Orten v *Deníku*.)

Ivan Klíma přežil téměř čtyři roky v terezínském ghettu a dá se říci, že se ctí i čtyřicet

let komunistického režimu. Začínal jako novinář, brzy se však prosadil jako prozaik a dramatik, napsal desítky próz, rozhlasových her, scénářů, esejů, knih pro děti. Patří k nejvíce překládaným českým autorům v zahraničí, kde prý jeho dílo mívá větší ohlas než doma. Je-li tomu tak, neplatí to určitě o jeho pamětech, které nedávno vyšly pod názvem *Mé šílené století I–II* a na které podle vlastních slov dostal takové množství čtenářských reakcí, jaké nevyvolal žádný z jeho románů. Není divu: stále potřebujeme slyšet neuhýbavou odpověď na podobnou otázku, jakou klade sám sobě autor: co mohlo mladého intelektuála, jenž se právě vrátil z ghetta, přimět, aby vstoupil do strany, která připravovala jinou formu kruté diktatury. A jak to, že dlouho nevnímal její zločiny. Čtenáře může na Klímových pamětech přitahovat i jejich zvláštní styl: Klíma zapisuje své vzpomínky bez patosu, emocí, metafor a jiných přílišných složitostí, jako by sám od sebe odstoupil a suše, v klidu, nevzrušivě popisoval a diagnostikoval, co vidí. To je riskantní umění v každém věku, v Klímově však dvojnásob. *Ad mea veesrim šana!* (tp)

Henryk Grynberg POKLADY CHAJI LEBOWITZOVÉ Z VOLOSIANKY

*Když nám zabírali synagogu
dědeček vynesl Tóru*

a modlil se pak u nás doma

*když mu vytrhávali vousy
oněměl*

a modlil se jen mlčky

když nás vyháněli z domu

uložil svitky do kufru

vždyť bez Tóry přece nelze žít

když nás vyháněli z vagonů

a přikázali odložit kufr

*neposlechl protože není možné
zahodit Tóru*

bili ho ale nezahodil

ač jsme ho prosili

dědečku co to děláš

a tak ho bili dál tím jistější

že je to poklad

a také byl

II

Matka nás držela pevně za ruce

*a když jí vytrhli malého bratříčka
běžela za ním*

odstrkovali ji ale nedbala

bili ji ale běžela

na tamtu stranu

a já tu zůstala abych předala

dětem a vnukům

z čeho jsme vzešli

Přeložila Olga Hostovská

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **13. září** v 15.00 mezi nás již potřetí zavítá moderátor a publicista **Aleš Cibulka**. Budeme si povídat nejen o češtině, ale i o jeho novém kalendáři, o knížkách, televizi a rozhlase.

KÁVA O ČTVRTÉ

■ Ve čtvrtek **22. září** se od 15.00 koná první poprázdňinová „Káva“. Uvítáme na ní novináře, glosátora a komentátora **Karla Hvižďalu**. Setkání se koná u příležitosti jeho 70. narozenin. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

PROHLÍDKA HŘBITOVA

■ Židovská obec v Praze si vás dovoluje pozvat na komentovanou prohlídku Nového židovského hřbitova, Izraelská 1, Praha 3. Koná se v neděli **11. září** v 11, 13.30 a 15.30. Sraz před vrátnicí. Akce se koná v rámci Dnů evropského dědictví.

KONCERT ARGENTINSKÉHO DUA

■ Pražská židovská obec a Velvyslanectví Argentinské republiky vás srdečně zvou na koncert argentinského dua, který se koná **15. září** v 18.00 v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská ul. 7, P 1). Účinkují **Perla Gonijski** (klavír) a **Marcelo Bru** (violoncello). Zazní chasidské a sefardsko-liturgické melodie, skladby Ernsta Blocha, Baal Shema, Gustava Mahlera a Maxe Brucha.

ŽIDOVSKÝ ROK V BOHOSLUŽEBNÝCH ZPĚVECH

■ Židovskému roku, tomu, jak jsou sváteční dny vyjádřeny v bohoslužebných zpěvech, byla věnována židovská část cyklu *Judaismus a křesťanství v hudbě*. Nahrávky ve Staronové synagoze byly pořízeny v době, kdy v Praze působil rabín a vynikající interpret bohoslužebných zpěvů Jehuda Ješarim. Český rozhlas 3 – Vltava jej v premiéře uvedl v letech 2003–2004 a nyní ho bude reprízovat. První díl si můžete poslechnout v neděli **25. září** v 8 hodin ráno, další budou následovat vždy v nedělní ranní programové řadě *Duchovní hudba*. vl

SHALOM TOMAS NEUMAN

■ Během podzimu lze v Praze zhlédnout na několika místech obrazy a instalace pražského rodáka **Shaloma Tomase Neumana**. Vyrůstal v Haifě, od 12 let žije v USA, v současné době žije a vyučuje v New Yorku. Jeho modely vytvořené z nejrůznějších předmětů dle principu splývání výtvarných technik (fusion art) jsou zajímavé a provokativní (článek o umělci a jeho díle nalez-

KULTURNÍ POŘADYShalom Tomas Neuman: *Angela*, 2007.

nete v příštím čísle *Rch*). V září můžete vidět Neumanovy práce ve Veletržním paláci (od 18. 9.), v Americkém centru na Malé Straně (6.–30. 9.); v Galerii La Femme v Bílkově ulici (21.–30. 9.), další příležitosti budou následovat v říjnu a listopadu. Více viz na www.shalom-art.com.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, P 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, pořady začínají v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 12. 9.: *Červená stuha aneb terezínské ghetto očima dítěte*. Beseda Tomáše Krause s Annikou Tetzner, světoznámou izraelskou autorkou, u příležitosti vydání její knižní novinky *Červená stuha*. Kniha je souborem tří povídek, v nichž autorka zprostředkovává vlastní zkušenost. Beseda bude v anglickém jazyce s tlumočením do češtiny. Knihu si lze na místě zakoupit.

■ 13. 9.: *Život jako poslání za ty, kteří se nevrátili*. Vzpomínkový večer na česko-izraelského spisovatele, historika a novináře Ericha Kulku (1911–1995) ke stému výročí jeho narození. Hostem večera bude Otto Dov Kulka, syn E. Kulky, který žije od roku 1949 v Izraeli a je profesorem historie na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Představí rozšířené vydání dvojjazyčné, česko-hebrejské publikace o E. Kulkovi, kterou vydaly ŽMP a Hebrejská univerzita v Jeruzalémě. Průvodní slovo pronese Otto Dov Kulka, úvodní slovo historik Michal Frankl. Na místě lze zakoupit nové vydání novely Ericha Kulky *Útek z tábora smrti. Osvětím 1944*. Vstup volný.

■ 15. 9.: *Konečně doma*. Vernisáž výstavy Petera Horáka, výtvarníka slovenského původu, žijícího již více než 40 let v Austrálii. Vstup volný.

■ 20. 9.: *Nigun* – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Účinkují: Věra Nerušilová – zpěv, Alexander Shonert – housle, na klavír hraje Natalie Shonert. Vstupné 60 Kč.

■ 21. 9.: *Svatá země podle Madabské mozaikové mapy*. Nejvýznamnější místa Svaté země, zejm. Jeruzalém, podle kartografické mapy datované do 6. století. Z cyklu *Blízký východ včera a dnes* Ing. Jana Neubauera.

■ 26. 9.: *O Ivanu Klímovi s Arnoštem Goldflamem*. Pořad věnovaný životnímu jubileu spisovatele a dramatika Ivana Klímy, autora více než třiceti literárních děl, která zahrnují povídky, eseje, romány a dramata. O jeho životních osudech bude s autorem nad ukázkami z jeho tvorby rozmlouvat neméně známý dramatik, režisér a herec Arnošt Goldflam, který sám v září slaví své půlkulaté jubileum.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče**: 11. 9. ve 14.00 – *Lviček Arje slaví Nový rok*. Prohlídka: pražské Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ 5. 10.: *Tunisko: brána do světa islámu*. Přednáška J. Neubauera.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ 3. 9. od 10.00: *Začínáme aneb Kdo si hraje, nezlobí* – nabídka volnočasových aktivit a doprovodný program na zahájení školního roku v parku na Moravském náměstí v Brně, při kterém bude VKC ŽMP formou letáků, prodeje knih a osobní nabídky po celý den poskytovat informace o své činnosti. Vstup volný.

■ 6. 9. v 17.00: Vernisáž výstavy obrazů Rudího Lorenze, na které promluví sám autor. Součástí vernisáže bude také malý hudební program. Vstup volný.

■ 13. 9. v 17.30: *Hudební paleta židovské kultury* – koncertní program sestavený z lidové i vážné hudby židovských skladatelů, uskutečněný v rámci cyklu *Hudební mosty*. Koncert v synagoze, Skořepka 13, proběhne jako připomínka Evropského dne židovské kultury a je pořádán ve spolupráci s ŽOB. Vstupné dobrovolné.

■ 18. 9. ve 14.30: *Stvoření světa. Na počátku byla tma...* ale potom se začaly dít veliké věci. Zveme vás na skutečně velkou výtvarnou dílnu, kde si jeden z příběhů o stvoření světa namalujeme. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 20. 9. v 18.00: *Dramatická tvorba německých autorů po II. světové válce* – průřezově zaměřená přednáška seznámí s divadelní tvorbou v německém jazyce. Přednáší Mgr. Aleš Urválek, Ph.D. Náhradní termín za neuskutečnou přednášku v květnu. Vstupné 30 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE**Vědecká témata zpracována studenty**

■ Na konci školního roku proběhla prezentace seminárních prací studentů Lauderových škol. Některá z témat byla zpracována velmi zajímavým způsobem – např. *Ohlasy Charty 77* od Filipa Ruta či *Tematický atlas obnovitelných zdrojů*, který jeho autor Jakub Žaba vytvořil s pomocí programu ArcGIS, s nímž studenti pracovali v rámci semináře školy (program je součástí tzv. geografického informačního systému (GIS), který se využívá v řadě oborů, mj. i v kartografii. Stejnému tématu, ale z jiného hlediska, se věnuje i Alžběta Kvasničková v práci *Obnovitelné zdroje energie aneb Jsou opravdu ekologické?*. Vybrané práce jsou k dispozici na webu školy (www.lauder.cz). ip

KURZY HEBREJŠTINY

■ Ulpan, o. s., vypisuje na školní rok 2011/2012 **kurzy moderní hebrejštiny** na 7 různých úrovních pokročilosti – od naprostých začátečníků až pro konverzační klub pro velmi pokročilé. **Začínáme 3. 10. 2011.** Podrobnosti i on-line přihlášku najdete na www.ulpan.cz. lb

NEDĚLNÍ ŠKOLA

■ V **září** začíná již šestý ročník židovské nedělní školy pro děti, pořádané o. s. Chinnuch. Koná se zhruba jednou za tři týdny v neděli od 10 do 12 hodin pro děti ve věku 4–15 let. Základy židovských svátků, židovský životní cyklus, příběhy z Tóry, modlitby, příp. základní úvod do hebrejštiny, vše přizpůsobeno věku dětí. Zároveň v téže době probíhá program pro rodiče (hebrejská konverzace). Kontakt: tel. 00 402 604 178 620, e-mail: helena.bonischova@centrum.cz. Těšíme se na vás.

H. Bönischová, koordinátorka

WIZO

■ Milé členky, naše zářijová schůze se koná **21. 9.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **14. 9.** od 15.00 v Jáchymově ulici. Těšíme se na vás! ek

SDRUŽENÍ ŽOV

■ SŽOV v Praze srdečně zve své členy a příznivce na schůzi, která se koná ve čtvrtek **15. září** v 10.00 ve 3. patře radnice Židovské obce Praha, Maiselova 18. Plk. Dr. Miloslav Brož nás seznámí s tvorbou databáze účastníků Československé zahraniční armády z let 1939–1945. Připomeneme si Vysoké svátky a popřejeme našim jubilantům. Současně na této schůzi pořádáme besedu s režisérem Matějem Míňákem spojenou s promítáním ukázek z jeho tvorby. jp

VÝZVY ZPRÁVY**INZERCE****PROGRAM DSP HAGIBOR**

- **7. září** od 14.3: *Poezie tuše a krajky* – vernisáž výstavy krajek a kreseb Jany Jišové a Milana Jiší.
- **16. září** od 10.30: Matiné s argentinským duem – Perla Gonilski (klavír) a Marcelo Bru (violoncello).
- **21. září** od 15.00: Vysoké svátky – setkání s vrchním pražským a zemským a rabínem Karolem Efraimem Sidonem.

RODINA Z ARMÉNIE HLEDÁ POMOC

■ Pětičlenná arménská rodina (chlapci 14 a 13 let a sedmiletá holčička) požádala před lety v České republice o azyl. Otec je absolvent ekvivalentu naší mechanizační fakulty Zemědělské univerzity. Matka je vyučená prodavačka. Rodina plynně komunikuje česky, rusky a arménsky.

Matka rodiny Madlen k tomu dodává: „Azylové řízení trvá již 6 let. Děti zde vyrůstají, chodí do školy, Českou republiku cítí jako svůj domov. Nyní můžeme požádat ČR o trvalý pobyt, ale musíme najít bydlení.“

Jejich pobytový status je v současné době upraven institutem tzv. strpění. Aby mohla rodina požádat o trvalý pobyt, musí mít mimo splnění řady dalších podmínek zajištěné bydlení na území ČR a zaplacené zdravotní pojištění na komplexní péči na dobu, po kterou se bude o žádosti o trvalý pobyt rozhodovat. To může trvat i několik měsíců.

Podmínka úhrady zdravotního pojištění bude v jejich případě splněna díky iniciativě soukromého dáorce, který je pokryje na období šesti měsíců. Rodina má však problém se získáním adresy trvalého bydliště. Proto naléhavě hledá ubytování za co nejnižší cenu na území České republiky. Rodina by preferovala bydlení v Libereckém kraji.

Může-li v tomto ohledu kdokoli z čtenářů pomoci, nechtě se obrátit na Jana Fábryho (tel.: 266 052 695). jf

INZERCE

■ Nabízím fotografování svateb a jiných příležitostí pro členy židovských obcí. Kontakt: Jindřich Buxbaum, člen Židovské obce Olomouc, tel.: 603 856 853.

ZEMŘEL NOACH FLUG

S velkým zármutkem sdělujeme, že 11. srpna zemřel po krátké, těžké nemoci Noach Flug. Narodil se v roce 1925 v Lodži. Během holokaustu byl vězněn v lodžském ghettu, poté deportován do Osvětimi, byl osvobozen v Ebensee. Po válce studoval ve Varšavě ekonomii. V roce 1958 se se svou rodinou vystěhoval do Izraele, působil v diplomatických službách Státu Izrael. Noach Flug byl od roku 2002 prezidentem Internationales Auschwitz Komitee, prezidentem Centre of Organizations of Holocaust Survivors in Israel, viceprezidentem Claims Conference a členem mezinárodního kuratoria Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft.

Necht je jeho duše přijata do svazku živých. Marta Malá

ZEMŘEL ERICH SOJKA

Byl to obyčejný předválečný židovský kluk z Liberce. V Barviřské ulici naproti hasičům vlastnila rodina velký dům se sochami na střeše, podle kterých ten dům poznáte ještě dnes. Sojkovi měli před válkou i fabriku v Bílém Kostele hned pod nádražím. Ještě nedávno to byla papírna, která šmelovala staré německé knihy posbírané z domácností odsunutých Němců z Liberce, Jablonce a širokého okolí.

Erich chodil s mým tátou na náboženství a v liberecké synagoze měli bar micva. Oba dva tehdy uměli česky, co by se za nehet vešlo. Potom přišel Hitler...

Erich měl to štěstí a dostal se včas do Anglie. Ostatní z rodiny už ne. Po válce to měli tihle hoši těžké, snad těžší než na frontě či ve vězení. V jejich libereckých postelích nejdříve spali Němci, potom Češi a těm se z teplých duchen nechtělo.

Chlapci se trochu nepohodli s novým poválečným zřízením, a tak je stát poslal do vězení. Dost dlouho na to, aby vystřízlivěli. Všichni známi, až na několik výjimek, republiku opustili. Oni zůstali.

Z rodiny Sojků zůstal v Liberci jen Erich. Až do smrti bydlel v podnájmu ve vilce naproti strojírní průmyslovce. Učil angličtinu, přibral pár kilo a rád si povídal s lidmi.

Měl rád lidi, co se prali s osudem, kteří trpěli jen proto, že byli jiní. Homosexuály, Židy, cikány, Eskymáky, cyklisty a kuřáky dobrých cigaret. Krásné ženy, co musely být i chytré. Měl rád svého tátu, jeho tátu a dost možná i mě a mou ženu. Měl rád i lidi, co dosud spí v jeho posteli, co jeden druhému neubližovali. To byl jeden z těch, co tu kdysi žili. Erich Sojka, mimo jiné výborný učitel. Kéž je tvá duše přivínuta do svazku živých!

Egon Wiener

ŽNO BRATISLAVA

V **septembri** blahoželáme: pani Viola Alexandrová – 98 rokov; pani Dagmar Dvorská – 80 rokov; pán MUDr. Marta Gröplová – 70 rokov; pán Peter Havaš – 76 rokov; pani RNDr. Mária Hvastijová – 75 rokov; pani Ing. Eva Kozáková – 60 rokov; pani Helena Kurzová – 97 rokov; pán Ivan Mahler – 82 rokov; pani Mária Országová – 77 rokov; pani MUDr. Eva Salamonová – 55 rokov; pán MUDr. Peter Štátný – 70 rokov; pán Dr. Jozef Weiss – 78 rokov; pani Dr. Mária Weissová – 78 rokov, a pani Renné Žiaková – 83 rokov.

Ad mea veesrim šana!

BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme členom, ktorí oslávili a oslavia svoje narodeniny: pán Juraj Turčan, nar. 9.8. – 73 rokov; pán Ervín Dolný, nar. 14.8. – 62 rokov; pán Ladislav Welward, nar. 17.8. – 75 rokov; pani Viera Kordová, nar. 20.8. – 79 rokov; pán Tomáš Gálik, nar. 4.9. – 64 rokov; pani Darina Kossárová, nar. 11.9. – 73 rokov, a pán Andrej Ambroš, nar. 21.9. – 88 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **září** oslavujú: pan Petr Fiša, nar. 15.9. – 56 let; pan Arnošt Goldflam, nar. 22.9. – 65 let; pani Judita Klaubrová, nar. 27.9. – 90 let; pan David Kšica, nar. 13.9. – 36 let; pani Helena Nedbalová, nar. 23.9. – 86 let; pani Hana Němečková, nar. 30.9. – 29 let; pani Eva Neufeldová, nar. 28.9. – 78 let; pani Eva Pěničková, nar. 8.9. – 79 let; pani Ruth Rossi, nar. 19.9. – 85 let; Elijah Shai Selinger, 19.9. – 3 roky; pani Ráchel Michaela Selingerová, nar. 20.9. – 38 let; pani Gizela Straková, nar. 12.9. – 84 let; pani Růžena Svobodová, nar. 13.9. – 63 let, a pani Michaela Walsbergerová, nar. 10.9. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **září** oslavujú: pani Diana Shonert, nar. 21.9. – 25 let; pani Božena Jelínková, nar. 28.9. – 53 let; pani Ivana Kovtunová, nar. 9.9. – 32 let; pan Janet Narodetsky, nar. 10.9. – 52 let; pani Zlata Palkovičová, nar. 9.9. – 27 let; pani Ing. Karolína Bergmanová, 25.9. – 38 let; pan Viktor Sanovec, nar. 9.9. – 68 let; pan Karel Šetelík, nar. 12.9. – 59 let; pan Václav Tůma, nar. 12.9. – 66 let, a pan Mgr. Jaroslav Faltýn, nar. 25.9. – 35 let.

Ad mea veesrim šana!

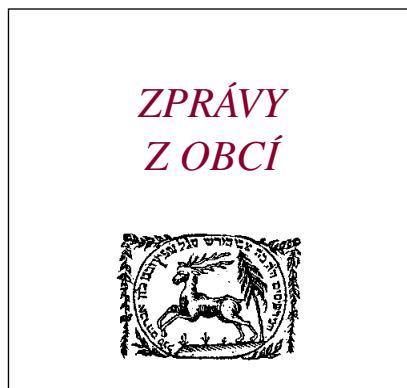
ŽO KARLOVY VARY

V **září** přejeme: pan Gabriel Szász, nar. 4.9. – 82 let; pani Anna Hyhlíková, nar. 22.9. – 52 let, a pani Ildikó Lörintzy, nar. 26.9. – 41 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **septembri** oslavia: pani Ida Lacková, nar. 14.9. – 94 rokov; pán Štefan Gömori, nar. 5.9. – 91 rokov; pani Margita Batová, nar. 19.9. –

90 rokov; pani Margita Bayernová, nar. 7.9. – 89 rokov; pani Judita Grünbergerová, nar. 15.9. – 89 rokov; pani Hermína Salzerová, nar. 22.9. – 89 rokov; pán Zoltán Langer, nar. 29.9. – 88 rokov; pani Valérie Forbátová, nar. 12.9. – 87 rokov; pani Alžbeta Starková, nar. 14.9. – 87 rokov; pani Klára Friedlová, nar. 4.9. – 85 rokov; pani Berta Grossová, nar. 16.9. – 84 rokov; pani Rita Tholtová, nar. 2.9. – 78 rokov; pán F. Csaba Kende, nar. 7.9. – 78 rokov, a pani Eva Breinerová, nar. 21.9. – 74 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **září** oslaví narodeniny: slečna Jitka Špačková, nar. 1.9. – 23 let; pan Pavel Gerö, nar. 16.9. – 38 let, a pani Eva Gärtnerová, nar. 23.9. – 74 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **září** oslaví narodeniny: pan Tomáš Fürst, nar. 23.9. – 75 let; pani Eva Franklová 5.9. – 64 let; pan Matyáš Ritter, nar. 15.9. – 18 let; pan David Ritter, nar. 15.9. – 18 let; pani Eva Skládalová, nar. 14.9. – 64 let, a pan Daniel Peršin, nar. 12.9. – 25 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **září** blahopřejeme: pani JUDr. Eva Jiříčná, nar. 1.9. – 85 let; pani Eliška Romanová, nar. 28.9. – 55 let; pani Doc. Dr. Eva Chava Saunders, nar. 10.9. – 53 let; pani Olga Urbanová, nar. 15.9. – 41 let, a pani Věra Vaňková, nar. 23.9. – 84 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **září** oslavujú narodeniny: pani Františka Adamová, nar. 9.9. – 86 let; pani Eva Bielová, nar. 25.9. – 91 let; pani Gertruda Denská, nar. 25.9. – 81 let; pani Hana Hamplová, nar. 2.9. – 81 let; pani Alžběta Hauserová nar. 22.9. – 93 let; pani Regina Hejnová, nar. 18.9. – 87 let; pan Ondřej Herškovič, nar. 27.9. – 94 let; pani Johanna Hušková, nar. 4.9. – 85 let; pani Eva Kleinová, nar. 6.9. – 88 let; pan Ivan Klíma, nar. 14.9. – 80 let; pani Helena Krouská, nar. 12.9. – 90 let; pani Marie Majerová, nar. 29.9.

– 88 let; pani Margit Maršálková, nar. 9.9. – 82 let; pani Zuzana Mináčová, nar. 24.9. – 80 let; pan Jaroslav Poskočil, nar. 25.9. – 81 let; pani Renée Skálová, nar. 28.9. – 82 let; pan Milouš Stodola, nar. 30.9. – 90 let; pani Viera Šlesingerová, nar. 5.9. – 87 let; pan Leo Tauber, nar. 14.9. – 91 let; pani Hana Trávová, nar. 10.9. – 86 let, a pani Zuzana Veselá, nar. 28.9. – 80 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 19. 2. 2011 zemřel ve věku 79 let pan Evžen Ječný.

Dne 7. 7. zemřela ve věku 78 let pani Irena Štefflová. Se zesnulou jsme se rozloučili 11. 7. v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze.

Dne 8. 7. zemřela ve věku 89 let pani Melinda Avratová. Pohřeb se konal dne 11. 7. na Novém židovském hřbitově v Praze.

Dne 14. 7. zemřela ve věku 98 let pani Eva Kalinová. Se zesnulou jsme se rozloučili 14. 7. na Novém židovském hřbitově.

Dne 3. 8. zemřela ve věku 85 let pani Lucie Svěčená. Se zesnulou jsme se rozloučili 10. 8. na Novém židovském hřbitově.

Dne 8. 8. zemřel ve věku 91 let pan Ladislav Cvi Palkovič. Pohřeb se konal 11. 8. na Novém židovském hřbitově.

Dne 25. 7. zemřel ve věku 85 let pan Rudolf Roubíček.

Nechť je jejich duše přijata do svazku živých. *Zichrona livracha.*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **septembri** sa dožíva svojho životného jubilea pani Judita Gregušová, nar. 4.9. – 83 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

Dňa 25. 7. 2011 odišiel z našich radov po ťažkej chorobe vo veku 79 rokov náš člen pán Egon Lenner. Bol dlhoročným pedagógom a primátorom mesta v Rimavskej Sobotě. Česť jeho pamiatke!

Zichrona livracha.

ŽO TEPLICE

V **září** oslaví narodeniny: pan Miloš Lichtenstein, nar. 6.9. – 30 let; pani Sonja Lichtensteinová, nar. 18.9. – 65 let; pani Tereza Skálová, nar. 26.9. – 26 let; pan Jiří Goebelt, nar. 13.9. – 84 let; pan Oldřich Látal, nar. 9.9. – 51 let; pan Vít Lichtenstein, nar. 7.9. – 26 let; pani Markéta Lichtensteinová, nar. 10.9. – 29 let; Samuel Látal, nar. 9.9. – 12 let; pan Dominik Látal, nar. 17.9. – 18 let; pani Shindly Faerman, nar. 20.9. – 80 let, a pani Gabriela Becková, nar. 1.9. – 36 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO ÚSTÍ NAD LABEM

V **září** oslaví narodeniny pani MUDr. Antonie Chuchutová a pan David Markovič.

Ad mea veesrim šana!

BOUŘLIVÝ SRPEN NA SINAJI

Druhá polovina srpna ukázala oprávněnost obav z toho, že po pádu prezidenta Mubara bude Egypt méně bdělý vůči pronikání teroristů z Gazy na své území. Ve čtvrtek 18. srpna došlo na izraelsko-egyptské hranici k sérii teroristických útoků, při nichž bylo osm Izraelců zabito a nejméně 40 zraněno; izraelští vojáci zabili při následném náletu na jih pásma Gazy sedm teroristů. Útok provedli členové palestinské teroristické skupiny Výbor lidového odporu (PRC) a předpokládá se, že jejich cílem bylo unést dalšího izraelského vojáka. V průběhu následujících pěti dnů po útocích dopadlo na území židovského státu na sto raket vypálených z Pásma Gazy. Jednalo se vesměs o střely typu Kásám a Grad, tvořící základní součást arzenálu palestinských teroristických organizací. Při útocích byl zabit muž v Beerševě a desítky dalších byly zraněny.

Teroristé pronikli tunely z Pásma Gazy na Sinaj a přes egyptské území vnikli do Izraele. Mezi těmi, kteří byli zabiti, se nacházeli čelní představitelé PRC, mimo jiné Chálid Masrí, který spolupracoval na únosu Gilada Šalita v roce 2006.

Na protest proti smrti pěti egyptských policistů, zabitých při pronásledování teroristů na Sinaji, se 19. 8. konalo v Káhiře bouřlivé protestní shromáždění před izraelským velvyslanectvím. Demonstrace se nesla v ostře protiizraelském duchu, došlo i k pálení izraelských vlajek a provolávání hesla „Smrt Izraeli!“.

Vzápětí poté v sobotu (20. 8.) byl z Tel Avivu dočasně odvolán velvyslanec Egyptské arabské republiky Jásir Saíd. Ten má setrvat v Káhiře, dokud izraelské autority uspokojivě nevysvětlí smrt Egyptanů. Přestože se Izrael po odvolání velvyslance Egyptu oficiálně omluvil za smrt jeho občanů i možné narušení integrity hranic, Káhira tuto reakci nepokládá za uspokojivou. Představitelé státu naproti tomu uvítali izraelský návrh na ustanovení společné vyšetřovací komise, jde však podle nich pouze o první krok.

V době uzávěrky *Rch* se jednalo o tom, že zástupci Izraele i hnutí Hamás, pod jehož kontrolou se nachází Pásmo Gazy, pracují na dohodě o příměří.

PRVNÍ DOKTORKA TALMUDISTKA

Newyorská Yeshiva University udělila poprvé doktorát v oboru Talmud ženě. Třicetiletá Šana Strauch Schicková obhájila úspěšně svou disertaci a v září bude oficiálně prohlášena za doktorku. Schicková má již magisterský titul z biblických studií a plánuje, že příští rok stráví na studiích na Bar-Ilanově univerzitě v Izraeli.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Andreas Feininger: *Závity mušle.*

IZRAELSKÁ STUDIA V ČINĚ

Další debut učinila univerzita v čínském Čchung-čchingu. V rámci jarního semestru roku 2012 zahájí výuku izraelských studií, jež budou zahrnovat i postgraduální program či možnost studovat ve Svaté zemi. Čínští studenti se budou moci vzdělávat v izraelské historii, kultuře a politice, vyučovat je budou učitelé z Izraele, Spojených států a Austrálie.

SPOR KVŮLI ARCHIVU

Mezi newyorským Metropolitním muzeem umění a Kremelským muzeem v Moskvě pokračuje spor kvůli archivu zesnulého rabína, zakladatele hnutí Chabad Josepha Issaca Schneersohna. Tento archiv obsahuje na 12 tisíc svazků a 50 tisíc dalších dokumentů, které rabi Schneersohn shromáždil. Nejprve se jich zmocnili ruští revolucionáři, pak nacisté a nakonec ruská armáda. Nyní jsou ve vlastnictví ruského státu. Nárok na ně si však činí představitelé Chabadu v Brooklynu a dle rozhodnutí brooklynského soudu dokumenty hnutí Chabad právem náležejí. Ruské úřady se teď obávají, že Američané budou zadržovat umělecké předměty zapůjčené z ruských muzeí a archiv za ně žádat.

HU: V PRVNÍ STOVCE

Hebrejská univerzita v Jeruzalémě se v prestižním akademickém žebříčku, který vyhla-

šuje šanghajská univerzita Ťiao Tchung, umístila na 57. místě. Oproti loňsku si tak o patnáct míst polepšila. Další izraelské školy – Telavivská univerzita, Weizmannův institut přírodních věd a Technologický institut v Haifě – se umístily na 102.–150. místě.

MUZEUM ŠOA V ŘÍMĚ

V srpnu byly schváleny plány na výstavbu Muzea holokaustu v Římě. Museo Nazionale della Shoah mají navrhnout římský architekt Luca Zevi a návrhář Giorgio Tamburini. Jako lokalita byla vybrána neoklasicistní Villa Torlonia, v níž sídlil italský diktátor Benito Mussolini.

Na otázku listu *Forward*, proč trvalo tak dlouho, než se Italové rozhodli vybudovat své muzeum šoa, odpověděl architekt Zevi takto: „Zpoždění je příznačné pro italskou složitou konfrontaci se svou fašistickou minulostí. V Itálii panuje sklon obviňovat z toho, co se stalo italským Židům, nacistické Německo, což je pohled, který tiše přechází skutečnost, že již roku 1938, tedy dlouho před nacistickou okupací, vyhlásil italský stát ‚rasové zákony‘.“

MRAMOROVÝ HERKULES

Jak informuje Židovský tiskový servis (www.ztis.cz), byla v severoizraelském Jezreelském údolí při archeologických vykopávkách nalezena mramorová socha Herkula (či Hérakla), pocházející z druhého století. Zhruba metr a půl vysoká, bezhlavá, ale jinak velmi dobře zachovaná socha byla pravděpodobně jedním z okrasných prvků římských lázní. Zpodobňuje Herkula opírajícího se o kyj s kůží nemejského lva, jehož zabití bylo prvním z dvanácti Herkulových hrdinských činů.

am

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 9. 2011.

Čena 15 Kč (0,90 €)